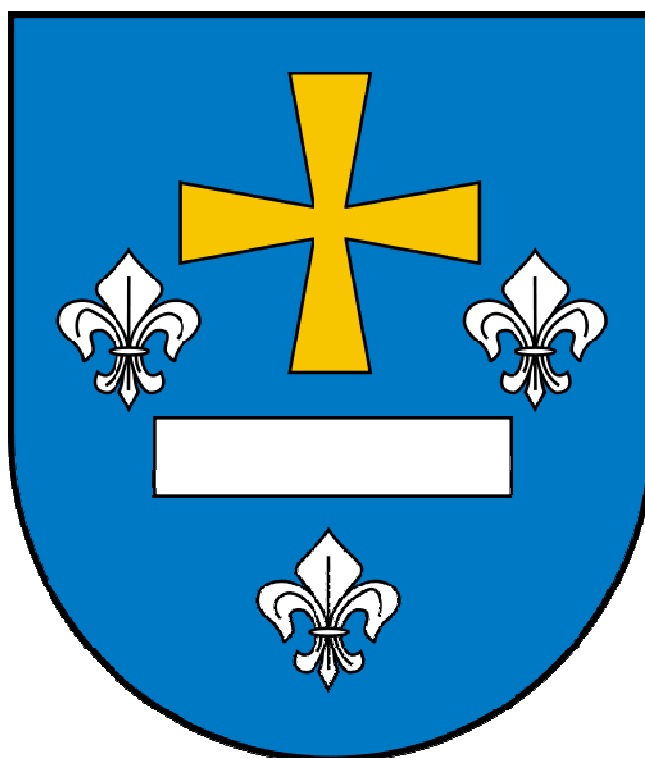

**LOKALNY PROGRAM
REWITALIZACJI
MIASTA SKIERNIEWICE**

Aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Skierniewice,
stanowiącego załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXIX/35/05 Rady Miasta Skierniewice
z dnia 27 kwietnia 2005r.

Okres obowiązywania zaktualizowanego dokumentu:
lata 2009-2015

OPRACOWANY NA ZLECENIE
URZĘDU MIASTA W SKIERNIEWICACH PRZEZ

Lech Consulting
Toruń

CZERWIEC 2009

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	4
II. CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W MIEŚCIE I NA OBSZARZE REWITALIZOWANYM.....	5
<i>II.1. Zagospodarowanie przestrzenne.....</i>	<i>6</i>
<i>II.2. Gospodarka.....</i>	<i>17</i>
<i>II.3. Sfera społeczna .....</i>	<i>20</i>
III. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW WYSTĘPUJĄCYCH NA OBSZARZE REWITALIZOWANYM	38
IV. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE REWITALIZOWANEGO OBSZARU.	41
V. ANALIZA SWOT	45
VI. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH ROZWOJU PRZESTRZENNEGO, SPOŁECZNEGO I GOSPODARCZEGO MIASTA I REGIONU.	49
VII. ZAŁOŻENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	52
<i>VII.1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru (wyznaczenie granic) i uzasadnienie .....</i>	<i>52</i>
<i>VII.2. Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji.....</i>	<i>57</i>
<i>VII.3. Czas realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji .....</i>	<i>58</i>
<i>VII.4. Wskazanie projektów realizujących cele LPR .....</i>	<i>58</i>
<i>VII.5. Kryteria wyboru projektów pilotażowych i kolejność realizacji działań.....</i>	<i>64</i>
<i>VII.6. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji LPR .....</i>	<i>66</i>
VIII. PLANOWANE DZIAŁANIA W LATACH 2009-2015 NA OBSZARZE REWITALIZOWANYM.....	68
<i>VIII.1. Planowane działania przestrzenne na obszarze rewitalizowanym.....</i>	<i>69</i>
<i>VIII.2. Planowane działania gospodarcze na obszarze rewitalizowanym.....</i>	<i>70</i>
<i>VIII.3. Planowane działania społeczne na obszarze rewitalizowanym .....</i>	<i>70</i>
IX. PLAN FINANSOWY REALIZACJI NA LATA 2009-2015.....	75
XI. SYSTEM WDRAŻANIA	79
XII. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	80

I. Wstęp

Rewitalizacja definiowana jest jako kompleksowy program remontów, modernizacji zabudowy i przestrzeni publicznych oraz rewaloryzacji zabytków na wybranym obszarze, najczęściej pewnej dzielnicy miasta w powiązaniu z rozwojem gospodarczym i społecznym. Rewitalizacja to połączenie działań technicznych z programami ożywienia gospodarczego i działaniem na rzecz rozwiązania problemów społecznych, występujących na tych obszarach.

Celem opracowania i wdrożenia programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego w zagrożonych patologiami obszarach miast.

Misją programu rewitalizacji Skierniewic jest kompleksowa odnowa przestrzenna, gospodarcza i społeczna wyznaczonych do rewitalizacji obszarów miasta – centrum miasta wraz z zabytkową zabudową mieszkaniowo - usługową, park miejski, teren po jednostce wojskowej oraz teren osiedla mieszkaniowego. Całość tworzy spójną przestrzennie część Skierniewic.

Miasto Skierniewice podjęło współpracę z partnerami lokalnymi, celem stworzenia kompleksowego programu przekształceń stymulujących rozwój społeczno-gospodarczy miasta. Lokalny Program Rewitalizacji jest interdyscyplinarnym, kilkuletnim dokumentem operacyjnym, stanowiącym formę zarządzania przekształceniami dawnych obszarów miejskich i przemysłowych.

Realizacja programu ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych, infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej, w tym mających za zadanie podniesienie kwalifikacji mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Uwarunkowania, jakimi są- z jednej strony - obecna sytuacja społeczno- gospodarcza miasta, małe perspektywy rozwijania na dużą skalę działalności przemysłowej, a z drugiej strony - możliwości, jakie tworzą walory środowiska kulturowego i naturalnego Skierniewic oraz jego położenie i otoczenie, skłaniają do poszukiwania nowych możliwości tworzenia miejsc pracy dla mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej miasta. Stąd proponowana wizja miasta, jako ośrodka nauki oraz turystyki weekendowej. Osiągnięciu tej wizji służy m.in. misja programu rewitalizacji.

Jak wynika z diagnozy przeprowadzonej w mieście Skierniewice, zjawiska kryzysowe nie są tu powszechne i nie występują na całym obszarze miasta, stąd konstruuując Lokalny Program Rewitalizacji skupiono się na wybranej jego części.

Postanowiono wyznaczyć, na zasadzie analizy porównawczej (jak opisano w późniejszych punktach - analizy wskaźnikowej) obszar objęty programem rewitalizacji. Obszarem, który wymaga rewitalizacji, jest spójny przestrzennie kompleks, w skład którego wchodzi: centrum miasta wraz z zabytkową zabudową mieszkaniowo- usługową, parkiem miejskim, a także teren osiedla mieszkaniowego i teren powojkowy, czyli budynki pokoszarowe.

II. Charakterystyka sytuacji społeczno-gospodarczej w mieście i na obszarze rewitalizowanym

Z uwagi na brak dokładnych danych i analiz dla wyodrębnionego obszaru rewitalizowanego, skupiono się na danych ogólnych miasta. Po analizie ogólnej dotyczącej całego miasta, wskazano problemy obszaru rewitalizowanego, przez pryzmat każdego z prezentowanych tematów.

Miasto Skierniewice zlokalizowane jest w subregionie skierniewickim, położonym w północno-wschodniej części województwa łódzkiego. Subregion ten sąsiaduje z województwami: wielkopolskim, kujawsko-pomorskim i mazowieckim oraz z pozostałymi subregionami województwa łódzkiego – sieradzkim, piotrkowskim i łódzkim.

Skierniewice to miasto na prawach powiatu położone w północno-wschodniej części województwa łódzkiego. Miasto posiada bardzo atrakcyjną lokalizację z uwagi na bliskie sąsiedztwo z dwoma największymi miastami Polski: Warszawą (75 km) i Łodzią (60 km).

Skierniewice zajmują powierzchnię ok. 33 km². Miasto Skierniewice w latach 1975-1998 pełniło funkcję stolicy województwa skierniewickiego, w związku z czym było siedzibą wielu instytucji publicznych o znaczeniu ponadlokalnym i regionalnym. W 1999 roku, w związku z reformą administracyjną kraju, Skierniewice utraciły status miasta wojewódzkiego.

Obecnie Skierniewice pełnią rolę miasta na prawach powiatu grodzkiego, dzięki czemu zachowały pozycję ważnego subregionalnego ośrodka wzrostu. Na terenie miasta koncentruje się wiele usług społecznych i administracyjnych, kierowanych zarówno do mieszkańców miasta, jak i mieszkańców okolicznych miejscowości, wchodzących w obręb subregionu skierniewickiego.

II.1. Zagospodarowanie przestrzenne

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W ramach infrastruktury technicznej scharakteryzowane zostaną: uwarunkowania komunikacyjne, sieć wodociągowa, sieć kanalizacyjna, system zaopatrzenia w gaz, zaopatrzenie w energię ciepłą, telekomunikację, odnoszące się do terenu całego miasta.

- Uwarunkowania komunikacyjne

Lokalizacja Skierniewic w centralnej części Polski, w niewielkiej odległości od Warszawy i Łodzi, sprawia, że miasto pełni rolę ważnego węzła komunikacyjnego, zapewniającego połączenia pomiędzy najważniejszymi ośrodkami miejskimi w kraju.

Skierniewice położone są na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym:

- Droga krajowa nr 70 (Łowicz – Huta Zawadzka), stanowiąca połączenie drogi krajowej nr 8 (E 67, włączonej do sieci TEN-T, relacji Białystok – Warszawa – Wrocław) z drogą krajową nr 2 (E 30, włączonej do sieci TEN-T, relacji Berlin – Moskwa);
- Droga wojewódzka nr 705, stanowiącej połączenie drogi krajowej nr 2 (E-30) z drogą krajową nr 72, relacji Konin – Łódź – Rawa Mazowiecka;
- Droga wojewódzka nr 707 (Skierniewice – Rawa Mazowiecka – Nowe Miasto nad Pilicą), krzyżująca się z drogą krajową nr 8 (E-67).

W mieście występują ulice o następujących nawierzchniach jezdni:

- bitumicznych,
- betonowych (nawierzchnie z elementów prefabrykowanych i beton lany),
- gruntowych (grunt stabilizowany cementem, żużel, pospółka, grunt rodzimy).

Krzyżowanie się w centrum Skierniewic 3 dróg krajowych i wojewódzkich skutkuje nakładaniem się na siebie wzmożonego ruchu tranzytowego, ruchu regionalnego generowanego przez regionalne ośrodki wzrostu wraz z ich zapleczem surowcowym i rynkami zbytu oraz stale rosnącego ruchu lokalnego.

Niedostosowanie siatki komunikacyjnej do potrzeb ruchu drogowego prowadzi do paraliżu komunikacyjnego miasta, zwłaszcza w godzinach szczytu.

Na terenie miasta krzyżują się także 3 istotne linie kolejowe:

- linia kolejowa nr 1, relacji Warszawa Centralna – Katowice,
- linia kolejowa nr 11, relacji Skierniewice – Łowicz Główny,
- linia kolejowa nr12, relacji Skierniewice – Łuków, pełniąca obecnie funkcję magistrali towarowej.

Najbardziej palące kwestie związane z komunikacją to:

- konieczność bezkolizyjnego przeprowadzenia ruchu zewnętrznego przez obszary zabudowane miasta, pomiędzy kierunkami węzeł autostrady A2 w Nieborowie, Łodzią, Rawą Mazowiecką, Hutą Zawadzka, i węzłem autostrady A2 w Bolimowie,

- otwarcie miasta dla ruchu docelowego do Skierniewic z w/w kierunków,
- zapewnienie dogodnych połączeń ulicznych dla ruchu wewnętrznego pomiędzy śródmieściem, dzielnicą północną (Widok), dzielnicą południową (Zadębie) i obszarem po zachodniej stronie linii kolejowej,
- utworzenie strefy ruchu uspokojonego w obrębie najcenniejszego kulturowo obszaru śródmieścia.

- Sieć wodociągowa

Istniejąca sieć wodociągowa w Skierniewicach została wybudowana głównie w latach 1960-1970. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące sieci wodociągowej w Skierniewicach w poszczególnych latach.

Tab.1. Informacje dot. wodociągów w Skierniewicach.

WODOCIĄGI	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci rozdzielczej w km	139,5	142,0	149,7	152,8	152,3	153,8	154,1
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w szt.	3180	3334	3531	3737	3804	3895	4002
Woda dostarczana gospodarstwom domowym w dam ³	1621,6	1577,4	1581,0	1610,1	1603,3	1597,7	1613,6
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	41627	41838	44696	44726	44818	45020	45010

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

Na przełomie lat 2001 i 2002 zwiększyła się znacznie liczba korzystających z sieci wodociągowej. Obecnie w części miasta brakuje jeszcze sieci wodociągowej (ok. 7% ludności Skierniewic nie jest jeszcze podłączona do sieci wodociągowej), zaś w centrum stan tych sieci wymaga przebudowy.

- Sieć kanalizacyjna

W chwili obecnej miasto Skierniewice posiada mieszany system kanalizacji:

- kanalizacja ogólnospławna,
- kanalizacja sanitarna,
- kanalizacja deszczowa.

System kanalizacji ogólnospławnej obejmuje głównie centrum miasta, natomiast system kanalizacji sanitarnej osiedla mieszkaniowe „Zadębie” oraz „Widok”. Ścieki z miasta odprowadzane są głównym kolektorem ogólnospławnym wybudowanym w latach 60-tych, na zlokalizowaną na terenie wsi Mokra Prawa mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię ścieków.

Tab.2. Dane dot. kanalizacji w Skierniewicach.

KANALIZACJA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km	78,4	83,0	92,7	96,9	100,6	103,3	118,6
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w szt.	1776	2095	2496	2707	2750	2906	3298
Ścieki odprowadzane w dm ³	2446,0	2600,1	2346,9	2369,1	2377,4	2458,0	2456,2
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	39756	39950	40898	40973	41132	41557	41689

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

Z powyższego diagramu można wyczytać, iż znaczna część ludności miasta nie jest podłączona do sieci kanalizacyjnej. Problemem jest również fakt, iż istniejąca sieć nie spełnia wymogów technicznych i w wielu miejscach wymaga modernizacji.

Podstawowe zamierzenia rozbudowy systemu:

- przyjęcie w mieście rozdzielczego systemu kanalizacji;
- rozdzielenie systemu ogólnospławnego w centrum miasta, w stopniu zapewniającym pracę kolektora ogólnospławnego bez występowania na nim przelewów burzowych;
- wszędzie gdzie jest to możliwe odwodnienia miasta realizować powierzchniowo oraz w oparciu o istniejące rowy odwadniające;
- w przypadku zbyt małej przepustowości rowów odwodnienie dodatkowo realizować za pomocą krytej kanalizacji deszczowej;
- przejęcia na własność Gminy terenów rowów odwadniających wraz z terenami niezbędnymi dla ich sprawnego utrzymania technicznego; przejęcie winno nastąpić w zakresie niezbędnym do funkcjonowania systemu jako całości;
- wykorzystanie rzeki Łupi oraz Rawki, cieków wodnych, stawów itp. jako odbiorników wód opadowych;
- podczyszczanie wód opadowych przed odprowadzeniem ich do odbiornika w separatorach. Budowa separatorów na istniejących wylotach;
- należy na zakłady przemysłowe nakładać obowiązek podczyszczania ścieków deszczowych na ich terenie.

- System zaopatrzenia w gaz

Z oceny stanu sieci oraz istniejących i projektowanych urządzeń redukcyjnych wynikają następujące wnioski:

- w związku z dynamiczną rozbudową sieci gazowej wysokiego i średniego ciśnienia, a także prowadzonymi dalszymi w tym zakresie inwestycjami stworzyły się realne możliwości zaopatrzenia w gaz praktycznie każdego rejonu miasta.

Tab.3. Informacje dot. sieci gazowej.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Stan na 31.12.2007
Długość czynnej sieci gazu	m	116 691
Długość czynnej sieci przesyłowej	m	3 240
Długość czynnej sieci rozdzielczej	m	113 451
Czynne połączenia do budynków	szt.	1 522
Liczba odbiorców gazu	gosp. dom	12 117

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

- Zaopatrzenie w energię ciepłą

Biorąc pod uwagę rezerwę mocy jaka jest w zainstalowanych urządzeniach na kotłowni miejskiej (25MW co daje ok. 25% mocy) można przyjąć że, istnieje możliwość zwiększenie liczby odbiorców pod warunkiem rozbudowy sieci.

Najbardziej korzystne obszary dla zaopatrzenia w energię ciepłą z ciepłowni miejskiej, biorąc pod uwagę parametry hydrauliczne sieci, to obszary zlokalizowane w pobliżu zakładu (północna i wschodnia część miasta) m in.:

- a) obszar „Widok II”. W celu doprowadzenia ciepła do tego obszaru należałoby rozbudować sieć bazując na ciepłociągu przebiegającym w rejonie ulic Czerwonej i Przemysłowej.
- b) obszary położone w obrębie ulicy Sobieskiego, Mazowieckiej i Miedniewickiej.

W celu doprowadzenia ciepła do tego rejonu należałoby wykonać drugie przejście przez tory PKP oraz rozbudowę sieci na tym terenie. W przypadku wybudowania kotłowni w okolicach Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Skierniewicach wykorzystanie innego źródła ciepła - źródeł geotermalnych. W projekcie „Modernizacja Ciepłownictwa i Projekt Ekologiczny dla Województwa Skierniewickiego” przedstawiono cztery warianty wdrożenia ciepła geotermicznego. W zależności od systemu odbiorcy zaproponowano cztery przykłady wdrożenia ciepła geotermicznego:

1. sam wymiennik ciepła dla wykorzystania ciepła geotermicznego w systemie ciepłowniczym,
2. sam wymiennik ciepła dla wykorzystania ciepła geotermicznego w szklarniach,
3. system pomp ciepła dla wykorzystania ciepła geotermicznego w systemie ciepłowniczym,
4. system pomp ciepła do wykorzystania ciepła geotermicznego w szklarniach.

Opracowanie wykazało optymalne połączenie pomiędzy koncepcją zakładu geotermicznego i systemem ciepłowniczym. Do chwili obecnej nie została przeprowadzona dokładna analiza ekonomiczna oraz nie zaproponowano konkretnych rozwiązań technicznych.

Biorąc pod uwagę układ hydrauliczny całej sieci należy wziąć pod uwagę, że dostarczenie ciepła do jednego z rejonów może powodować zmniejszenie rezerw w pozostałych punktach sieci.

- Telekomunikacja

W skład systemu telekomunikacyjnego wchodzi centrala główna oraz siedem wyniesionych koncentratorów. Centrale wyniesione połączone są z centralą główną przez kable światłowodowe układane w ciągach kanalizacji telefonicznej lub za pomocą radiolinii.

Każda z central obsługuje swój rejon centralowy za pomocą:

- sieci magistralnych (kable telefoniczne od centrali do szafek kablowych);
- sieci rozdzielczych (kable telefoniczne od szafek kablowych do zakończeń kablowych w budynkach, telefonicznych słupach kablowych, słupów kablowych);
- sieci abonenckich (kable od zakończeń kablowych do poszczególnych budynków) budowanych w oparciu o kable miedziane układane w większości jako kable doziemne lub kanałowe.

Planowane inwestycje na terenie miasta w większości oparte będą o wykorzystanie istniejących ciągów kanalizacji kablowej za wyjątkiem sieci abonenckiej, która ze względu na swój charakter (indywidualne przyłącza) doprowadzana jest do poszczególnych budynków. Prowadzone będą drobne rozbudowy lub też budowa nowych linii telefonicznych w rejonach miasta, gdzie istnieje zapotrzebowanie na stacje telefoniczne, a istniejąca sieć telefoniczna nie pozwala na ich podłączenie.

WŁASNOŚĆ GRUNTÓW I BUDYNKÓW

Jak wynika z przedstawionych danych, na terenie miasta Skierniewice największą część gruntów stanowi własność osób fizycznych. Prawie 1/5 gruntów należy do Skarbu Państwa. Szczegółowy podział własności z uwzględnieniem poszczególnych typów własności przedstawia poniższa tabela.

Tab.4. Podział własności gruntów z rozróżnieniem typów własności

Stan na 31.12.2007

Właściciel		Pow. w ha
Grunty ogółem		3289
Z tego	Skarbu Państwa	621
	Gminne	462
	Osób fizycznych	2016
	Spółdzielni	6
	Kościółów i związków wyznaniowych	12
	Powiatów	24
	Województw	11
	Spółek prawa handlowego i innych osób	137

Źródło: Urząd Miasta Skierniewice.

Tab. 5. Szczegółowa struktura własności gruntów z podziałem na poszczególne typy własności

Stan na 31.12.2007r.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Udział w %
Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	-	-
Grunty w trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych z wyłączeniem gruntów PGL	6	0,2
Pozostałe grunty Skarbu Państwa	269	8,9
Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste osób fizycznych	44	1,5
Grunty spółek Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym państwowych osób prawnych	122	4,0
Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym spółdzielni mieszkaniowych	2	0,1
Grunty wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości	279	9,2
Pozostałe grunty gminy	26	0,9
Grunty gmin i ich związków w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych	36	1,2
Grunty gmin i ich związków w użytkowaniu wieczystym spółdzielni mieszkaniowych	49	1,6
Grunty gmin i ich związków w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób	72	2,4
Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych	968	31,9
Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	1048	34,6
Grunty spółdzielni	6	0,2
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	12	0,4
Grunty powiatu przekazane w trwały zarząd	-	-
Grunty województw przekazane w trwały zarząd	-	-
Grunty spółek prawa handlowego	91	3,0
Powierzchnia ewidencyjna	3030	100

Źródło: *Urząd Miasta Skierniewice.*

Miasto dysponuje bardzo małym zasobem gruntów nadających się do zainwestowania (stanowiących tzw. rezerwę terenową). Przeważnie są to pojedyncze małe działki,

o niekorzystnym ukształtowaniu (wąskie i długie), mało przydatne pod inwestycje, stanowiące ewentualne źródło dochodu dla miasta.

Zasoby mieszkaniowe miasta Skierniewice rokrocznie wzrastają, jednakże liczba mieszkań oddanych do użytkowania przejawia tendencję odwrotną. Poniższe zestawienie tabelaryczne oraz wykres obrazują sytuację mieszkaniową w Skierniewicach na przestrzeni ostatnich lat.

Tab.6. Zasoby mieszkaniowe miasta Skierniewice.

ZASOBY MIESZKANIOWE	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mieszkania	16377	16692	16477	17742	17977	18050	18122
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	55,9	56,2	61,9	62,8	63,2	63,6	64,0
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	3,4	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7

Tab.7. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie miasta Skierniewice.

MIESZKANIA ODDANE DO UŻYTKOWANIA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Mieszkania	172	322	247	199	286	108	96
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	83,8	73,7	87,2	124,3	94,6	151,3	141,3
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	4,0	3,7	4,1	5,2	4,3	5,9	5,6

Jak wynika z powyższego zestawienia, w ostatnich latach najczęściej mieszkań oddano w roku 2001 (było to ponad trzy razy więcej mieszkań niż 5 lat później, w 2006r.). Jednakże zauważalny jest wzrost metrażu oddawanych do użytkowania mieszkań (w roku 2006 średnia powierzchnia użytkowa oddanego mieszkania wynosiła ponad 140m²).

GRANICE SFER OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

Jednymi z ważnych, a z punktu widzenia gospodarki przestrzennej najważniejszych, świadectw historycznych losów miasta są zachowane do naszych czasów obiekty budowlane. Dla tych najcenniejszych ustanowiono specjalne – prawem określone rygory ochrony, poprzez wpisanie ich do rejestru zabytków.

Jednym z nich jest kompleks budynków koszarowych przy ul. Batorego – zostały wpisane do rejestru zabytków w dniu 1992.02.03 pod pozycjami od 862 do 866 – łącznie 5 budynków. Projekt i plany koszar opracował w obecnym ich zagospodarowaniu architekt Aleksander Woyde. Koszary w pierwszym etapie były małe i w 1883 r. obejmowały jeden duży budynek mieszkalny, stajnię i dwa budynki gospodarcze. W roku 1897 koszary składały

się już z 8-miu dużych budynków gospodarczych. Garnizon miał wpływ na życie gospodarcze i polityczne miasta. Dysponował własnymi warsztatami sprzętu i odzieży, także własną piekarnią. Do rejestru zabytków wpisane zostały następujące budynki koszarowe:

- budynek usytuowany w pierzei ul. Batorego, wybudowany w latach 1885-1895, trzykondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym, z ryzalitami na osi i na skrajach budynku;
- budynek usytuowany w kompleksie koszar, również wybudowany w latach 1885-1895, trzykondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym, z ryzalitami na osi i na skrajach budynku;
- budynek położony jest w kompleksie koszar; czas budowy i charakter bryły budynku (generalnie), jak wyżej;
- budynek usytuowany wewnątrz koszar; czas budowy i bryła budynku, jak wyżej;
- budynek przeznaczony na izbę chorych, parterowy, usytuowany na planie litery T; na osi elewacji frontowej oraz na jej skrajach ryzality, dach wielospadowy, czas budowy 1988-95.

Szczególnym miejscem realizacji rygorów prawnej ochrony dóbr kultury, podlegającym nieco innym regułom ochrony niż stosowane do miejsc lokalizacji zabytkowych obiektów budownictwa oraz architektury, jest historycznie ukształtowany układ przestrzenny miasta. Wartości tego układu są chronione poprzez ustanowienie strefy ochrony konserwatorskiej i jej wpisanie do rejestru zabytków w dniu 18.05.1987 r. z numerem decyzji 775. Jej granica przebiega: na północy wzdłuż granicy terenów PKP, z włączeniem części parku przy willi Aleksandria, na wschodzie – wzdłuż osi ulicy Sienkiewicza, dodatkowo z włączeniem kompleksu zabudowy dworca oraz niewielkiego fragmentu zabudowy przy ulicy Mickiewicza, dalej na tyłach domów wyznaczających pierzeję wschodnią ulicy Jagiellońskiej, potem na tyłach działek wschodniego bloku zabudowy przyrynkowej oraz tyłami domów wyznaczających pierzeję wschodnią ulicy Rawskiej, na południu na tyłach zabudowy ulicy Mireckiego i fragmentu ulicy Okrzei, potem wzdłuż ulicy Strykowskiej (z włączeniem zabudowy przyulicznej) do wysokości skrzyżowania z ulicą Słoneczną a na zachodzie wzdłuż osi ulicy Słonecznej do ulicy Czystej (z włączeniem działki narożnej przy tych ulicach), potem osi ulicy Czystej, na tyłach zabudowy zachodniej pierzei ulicy Floriana, następnie wzdłuż koryta rzeki Łupi, ulicą Kościuszki i dalej wzdłuż zachodniej granicy parku miejskiego do linii kolejowej.

Poza strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” można wyróżnić w granicach Skierniewic inne obszary, cenne z punktu widzenia ochrony historycznych wartości rozplanowania tkanki miejskiej.

Są to następujące strefy:

- strefa „B” tj. strefa ochrony konserwatorskiej w zakresie zasadniczych elementów organizacji przestrzeni miejskiej. Strefę tą wytyczono na kilku odrębnych obszarach, ale za to styknych do fragmentów granicy strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- „B-1” – w obrębie której znajduje się kwartał zabudowy między ulicami Lelewela i Sienkiewicza oraz zabudowa we wschodniej pierzei ulicy Lelewela;
- „B- 2” – obejmująca swym zasięgiem obszar zabudowy położony na południe od ulicy Wita Stwosza i na wschód od ulicy Reymonta – do wysokości posesji dawnego browaru a dalej pasem wzdłuż ulicy Jagiellońskiej (równoległe do granicy strefy A), kończącym się nieco na północ od ulicy Żwirki;
- „B-3” – obszar przylegający od południa do strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, którego zewnętrzne granice wyznaczają, poza granicą strefy „A”, tylna linia

zabudowy wzdłuż północnej pierzei ulicy Długiej, dalej tylna linia zabudowy wzdłuż wschodniej pierzei ulicy Wspólnej, ulica Al. Niepodległości, ulica 1-go Maja, tylna linia zabudowy przy wschodniej pierzei ulicy Batorego, granice placu Jana Pawła II, dalej tylna linia zabudowy zachodniej pierzei ulicy Batorego, ponownie oś ulicy 1-go Maja i wreszcie wschodnia pierzeja placu Dąbrowskiego. W granicach tej strefy znalazły się interesujące wnętrza urbanistyczne ulicy Wspólnej, Ogrodowej, Batorego i placu Jana Pawła II - tereny dawnej dzielnicy żydowskiej i cmentarza przy kościele św. Stanisława;

- „B-4” – strefa tuż poza zachodnią granicą strefy A, obejmuje obszar zabudowy willowej po lewej stronie Łupi (na wysokości północnych odcinków ulic Piłsudskiego i Kozińskiego) oraz fragmentu zabudowy nadrzecznej przy ulicy Czystej (również tylko części zabudowy przy północnym odcinku tej ulicy);
- „B-5” – obejmuje obszar dawnej kolonii oficerskiej – pomiędzy zalewem na Łupi, ulicą Zadębie i tyłami posesji przy ulicy 500-lecia;
- Strefa „C”, tj. strefa ochrony konserwatorskiej obszaru stanowiącego zabezpieczenie właściwej ekspozycji skarpy nadrzecznej i kompleksu koszarowego od strony ulicy Zadębie i ulicy Rawskiej oraz ekspozycji koszar od strony zachodniej, w paśmie po obu stronach ulicy Próchnika (strefa ochrony krajobrazu);
- Strefa „S”, tj. strefa ochrony konserwatorskiej specjalnej dla zespołów budownictwa kolejowego, fabrycznego i koszarowego. W strefie tej znajdują się zabudowania dawnej huty szkła przy ul. Kościuszki, węzeł kolejowy oraz dwa kompleksy koszar w rejonie ulicy Batorego.

W obrębie ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej wyodrębniona została strefa obserwacji i badań archeologicznych. W jej granicach znalazły się tereny osady pałacowej, tereny rynku staromiejskiego wraz z blokiem śródrzykowym, tereny dawnych gruntów kościelnych pomiędzy ulicami Gałęckiego i Senatorską oraz tereny wokół kościoła św. Jakuba.

UWARUNKOWANIA OCHRONY ŚRODOWISKA

Pod względem fizyczno- geograficznym miasto Skierniewice położone jest w dorzeczu Wisły w części starogłacyjnych nizin mazowiecko-podlaskich.

W sąsiedztwie miasta znajdują się następujące obszary przyrodniczo cenne, poddane ochronie w trybie przepisów szczególnych: rezerwat rzeki Rawki, Bolimowski Park Krajobrazowy, Bolimowsko- Radziejowicki Obszar Chronionego Krajobrazu z Doliną Środkowej Rawki, Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Zwierzyniec Królewski”, las ochronny przy ul. Strobowskiej.

Najważniejszym walorem przyrodniczym miasta jest sąsiedztwo Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, obejmującego powierzchnię ponad 23.000 ha. Oprócz występowania blisko 300 chronionych gatunków flory i fauny, Park bogaty jest także w liczne zabytki kultury materialnej. Na obrzeżach parku zlokalizowane są zespoły pałacowe Nieborowa i Arkadii, zaś w lasach Puszczy Bolimowskiej (włączonej w obręb Parku) często można natrafić na okopy i mogiły z czasów I i II wojny światowej.

W granicach Bolimowskiego Parku Krajobrazowego znajduje się 5 rezerwatów przyrody (Kopanicha, Rawka, Ruda Chlebacz, Polana Siwica oraz Puszcza Mariańska), przy czym do najcenniejszych zaliczyć należy rezerwat wodny w dolinie rzeki Rawki.

Powierzchnia chronionego w ramach rezerwatu „Rawka” obszaru wynosi 487 ha i obejmuje rzekę Rawkę od źródeł aż po ujście, wraz z rozgałęzieniami koryta rzeki, starorzeczami, dolnymi odcinkami prawych dopływów Rawki oraz pasem gruntów przybrzeżnych. Cechą charakterystyczną rezerwatu jest występowanie w jego obrębie licznej populacji bobra europejskiego.

Rezerwat „Rawka” został w całości włączony do większego obszaru „Dolina Rawki” (nr PLH 100015), objętego ochroną w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Usytuowanie „Doliny Rawki” w środkowej części kraju, między Łodzią a Warszawą, nadaje temu terenowi szczególną rangę. Centralne położenie, ale przede wszystkim walory przyrodnicze kompleksu, zdecydowały o jego miejscu w sieci ekologicznej ECONET-PL jako ważnego węzła ekologicznego.

Atrakcją miasta jest również dolina rzeki Łupia, która na przeważającym odcinku (7 km) została przekształcona i włączona do struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta, poprzez zagospodarowanie jej zielenią miejską i urządzenie rekreacyjnego zbiornika wodnego „Zadębie”.

- Warunki hydrograficzne

Trzy naturalne ciekі wodne – Łupia - Skierniewka, Rawka i Pisia - Zwierzyniec stanowią podstawowy układ hydrograficzny miasta. Rzeki te są prawobrzeżnymi dopływami Bzury. Ich uzupełnieniem są nieliczne bezimienne ciekі - głównie rowy melioracyjne oraz zbiornik retencyjny „Zadębie”, zasilany przepływowo przez Łupię. Największym odbiornikiem wód powierzchniowych z terenu miasta (o największej zlewni, która stanowi 2/3 obszaru miasta) jest rzeka Łupia, następnie - Rawka (jej zlewnia na obszarze miasta jest już zdecydowanie mniejsza), a najmniejszym odbiornikiem - rzeka Pisia-Zwierzyniec (niewielki fragment w obrębie Halinowa).

- Gleby

Jakość gleb wykształconych na terenie miasta pozostaje w ścisłym związku z budową geologiczną płytkiego podłoża. Przeważają gleby wytworzone z glin zwałowych – z glin lekkich i piasków gliniastych mocnych. Należą do typu gleb brunatnych i bielcowych a pod względem bonitacyjnym sytuują się głównie w klasie od IIIa do IVb. W części południowo - zachodniej i północno - wschodniej miasta (na większości tych obszarów) skałą macierzystą dla gleb są utwory piaszczyste pochodzenia aluwialnego i rzecznoego – piaski luźne i słabo gliniaste.

W granicach miasta Skierniewice użytki rolne zajmują powierzchnię 2057 ha, z czego 91,9 % to grunty orne z sadami a użytki zielone – 8,1 %.

- Szata roślinna i walory krajobrazu przyrodniczego

W Skierniewicach, na układ terenów zieleni miejskiej składają się przede wszystkim: rozległy park miejski, założony w centralnej części miasta, w dolinie Łupia oraz pracownicze ogrody działkowe ulokowane w różnych częściach miasta (przy ul.Orzeszkowej, Mazowieckiej i Strobowskiej).

W Skierniewicach zbiorowiska roślinności naturalnej występują w marginalnym zakresie. Są to nieliczne i małe fragmenty lasów, a raczej zadrzewień, które nie podlegały gospodarce

leśnej (olszowe lasy łąkowe lub bagienne w przykorytowych partiach dolin rzecznych Łupi i Rawki).

W granicach miasta lasy zajmują powierzchnię 89 ha, co stanowi 2,7 % ogólnej powierzchni. Są to niewielkie nieruchomości leśne położone w formie rozproszonej, na obrzeżach miasta (w części południowej i północnej). Nie mają większego znaczenia gospodarczego. Skład gatunkowy drzewostanu, w większości obszarów, nie odpowiada rodzajowi zajmowanego siedliska. Dominują nasadzenia sosny z domieszką brzozy - na glebach lekkich, głównie piaskach (rejon Topoli-Grabiny, Rawki, Starbacichej). W obszarach dolin rzecznych, na glebach bagienno - torfowych oraz murszowych wykształcił się ols. W rejonie ulicy Strobowskiej znajduje się kompleks lasu dębowo-sosnowego.

- Struktura powierzchni gruntów

Największą powierzchnię zajmują w Skierniewicach użytki rolne ogółem (z czego grunty orne stanowią największą część). Grunty leśne i zadrzewione oraz zakrzewione to tylko niewiele ponad 3% powierzchni miasta.

- Powietrze

Uwarunkowania klimatyczne i meteorologiczne mają wpływ na kształtowanie się pól stężeń zanieczyszczeń oraz cykliczność dobową i sezonową. Jakość powietrza na obszarze Skierniewic kształtowana jest poprzez emisję ze źródeł zlokalizowanych w pozostałej części województwa.

Dopuszczalne na całym obszarze miasta wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu są takie same, jak wartości określone przepisami wykonawczymi do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska dla terenu kraju; nie występują w granicach miasta szczególne obszary, dla których obowiązują zaostrzone rygory ochrony powietrza. Stosunkowo niezła jakość powietrza na terenie Skierniewic (brak jest przekroczeń dopuszczalnych stężeń podstawowych zanieczyszczeń a ponadto stężenia te są w wielu przypadkach niższe niż w innych miastach dawnego województwa skierniewickiego) nie wymusza podejmowania szczególnych przedsięwzięć dla ochrony tego elementu środowiska.

Poniższy schemat przedstawia emisję zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych. Wynika z niego, iż z roku na rok poziom emisji spada, co wiąże się ze zwiększonymi restrykcjami w tym zakresie oraz wymuszaniu stosowaniu bardziej przyjaznych środowisku środków.

Tab.8. Emisja zanieczyszczeń w Skierniewicach.

Emisja zanieczyszczeń	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	W tonach/ rok						
Emisja zanieczyszczeń pyłowych ogółem	291	173	143	115	91	88	45
W tym ze spalania paliw	284	167	141	112	87	85	44

Emisja zanieczyszczeń gazowych ogółem	93557	101689	84960	93631	90393	83025	91080
W tym:							
Dwutlenek siarki	335	423	354	365	402	413	456
Tlenki azotu	126	123	107	129	128	121	121
Tlenek węgla	201	165	140	163	161	185	203
Dwutlenek węgla	92882	100973	84351	92964	89695	82300	90291

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

II.2. Gospodarka

GLÓWNI PRACODAWCY /STRUKTURA I PRZEWIDYWANE TRENDY

W 2008 roku (dane z 14 listopada 2008 r.) działalność gospodarczą w Skierniewicach prowadziło 5.313 podmiotów gospodarczych, z których 97% należało do sektora prywatnego. Na przestrzeni ostatnich 7 lat notuje się stały wzrost liczby przedsiębiorstw, na poziomie ok. 1% rocznie. Wzrost liczby nowych przedsiębiorstw należy uznać za zbyt niski w odniesieniu do dynamiki ogólnopolskiej. Przyczyną utrzymywania się dynamiki wzrostu liczby nowych podmiotów gospodarczych na tak niskim poziomie są poważne braki infrastrukturalne, w tym min. utrudnienie dojazdu do atrakcyjnych terenów inwestycyjnych zlokalizowanych we wschodniej części miasta.

Do największych przedsiębiorstw prowadzących swoją działalność na terenie miasta należą:

Tab.9. Wybrane przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie Skierniewic.

Przedsiębiorstwo	Liczba zatrudnionych
Mirbud S.A.	410
Veka Polska Sp. z o.o.	336
Veriplast Poland Sp. z o.o.	283
Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Skierniewicach	200
Zatra S.A.	130
PKS Skierniewice	118
Gospodarstwo Ogrodnicze	92
ANDEX s.j.	91
Mediadress Polonia Sp. z o.o.	54
DPD Oddział W Skierniewicach	51
Fermot S.A.	50

Sotralentz Sp. z o.o.	50
Zakład Utrzymania Miasta	46
LINGA s.j.	40
Trans-Pol	37
Żywiec Trade Oddział Skierniewice	29
Centrum Dystrybucja Spożywcza	17
Firma handlowa FRUKTUS s.j.	15
PLAS-MAX	4

Źródło: Urząd Miasta Skierniewice.

Łączna liczba zatrudnionych w powyższych przedsiębiorstwach wynosi obecnie **2053** osoby. Powyższe firmy planują w najbliższych latach zwiększyć zatrudnienie o 194 osoby. Największą liczbę nowych miejsc pracy planują stworzyć: Veriplast Poland Sp. z o.o. (ok.100) oraz Veka Polska Sp. z o.o. (ok. 50).

Przedsiębiorstwa te odnoszą sukcesy nie tylko na rynku regionalnym i krajowym, ale posiadają również znaczący udział w rynkach zagranicznych. Głównym obszarem wymiany handlowej skierniewickich firm są przede wszystkim kraje Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz państwa bloku wschodniego.

STRUKTURA PODSTAWOWYCH BRANŻ GOSPODARKI ZNAJDUJĄCEJ SIĘ NA TERENIE MIASTA

Analizując branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie miasta, zauważyć można zdecydowaną przewagę sektora handlu, usług i budownictwa. Charakterystyczne jest również systematyczne zmniejszanie się liczby przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem przemysłowym. W 2005 istniały 423 przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowym, zaś w 2007 ich liczba spadła o 26. Spadła również liczba przedsiębiorstw zajmujących się handlem i usługami naprawczymi (o 5%), jednak ogólnie rzecz ujmując nadal stanowią one najwyższy odsetek w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Skierniewicach – ok. 30%.

Tab.10. Podmioty gospodarki wg sektorów w 2007 r.

Wyszczególnienie	Skierniewice
Sektor publiczny	143
Sektor prywatny	4812
Ogółem	4955

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

Tab.11. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg wybranych sekcji

Stan na 31.12.

Podmioty gospodarcze	2005	2006	2007
Ogółem	4861	4897	4955
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	52	52	57
Przemysł	423	403	397
Budownictwo	578	591	633
Handel i naprawy	1601	1539	1514
Hotele i restauracje	120	114	119
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	460	454	457
Pośrednictwo finansowe	220	213	224
Obsługa nieruchomości i firm	692	793	802

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

ILOŚĆ PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH I OSÓB ZATRUDNIOWNYCH W DANYCH SEKTORACH/TRENDY

Dominującą grupą podmiotów gospodarczych w Skierniewicach są osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – stanowią one ponad **81%** wszystkich przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie miasta. Liczba ta odzwierciedla ogólne tendencje w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi największą część Produktu Krajowego Brutto podmiotami są najmniejsze przedsiębiorstwa, potrafiące najbardziej elastycznie reagować na zmiany zachodzące na rynku.

Tab. 12. Charakterystyka aktywności gospodarczej gminy w sektorze prywatnym.

Stan na 31.12.

Podmioty gospodarcze	2005	2006	2007
Ogółem	4 755	4 754	4 812
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	3 927	3 873	3 923
Spółki handlowe	273	278	281
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	46	46	49
Spółdzielnie	60	59	60
Fundacje	7	7	8
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	76	84	101

Źródło: GUS - Bank danych regionalnych

W gospodarce lokalnej miasta znajduje zatrudnienie ok. 13 180 osób (pracujący w głównym miejscu pracy, dane GUS, stan na 31.XII.2007r.), z czego najwięcej w działalności produkcyjnej, ochronie zdrowia i opiece społecznej, transporcie i łączności, handlu i usługach naprawczych, edukacji, a także w budownictwie oraz obsłudze nieruchomości i firm.

Scharakteryzowane powyżej zjawiska są zgodne z ogólną tendencją w regionie, gdzie stwierdza się stopniowe przekształcanie regionalnej gospodarki opartej na przemyśle, w gospodarke innowacyjną i opartą na wiedzy.

Skierniewice przyczyniają się tym samym do realizacji celu sformułowanego w Strategii Lizbońskiej, zgodnie z którym gospodarka europejska ma być konkurencyjna na światowym rynku dzięki inwestycjom w nowoczesne technologie oraz ciągłe podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji zasobów ludzkich.

Istotnym czynnikiem dynamizującym rozwój lokalnej gospodarki jest aktywna działalność instytucji okołobiznesowych, tj.: banków, towarzystw ubezpieczeniowych, biur rachunkowych i kancelarii prawnych. Ważną rolę pełni również prowadzona przez miasto polityka rozwoju gospodarczego i wspierania przedsiębiorczości. Do jej najważniejszych efektów z punktu widzenia potencjalnych inwestorów, zalicza się:

- zwolnienie z podatku od nieruchomości dla małych i średnich przedsiębiorstw rozpoczynających działalność na terenie Skierniewic,
- włączenie wybranych terenów inwestycyjnych leżących we wschodniej części miasta w obręb Specjalnej Łódzkiej Strefy Ekonomicznej.

II.3. Sfera społeczna

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA I SPOŁECZNA/TRENDY

Struktura demograficzna ludności i jej analiza jest bardzo ważnym elementem stanowiącym podstawę w budowie prognozy potrzeb społecznych. Procesy demograficzne decydują o skali rozwoju miasta, jego dynamice oraz o potrzebach mieszkańców miasta. Dostępne dane demograficzne dotyczące Skierniewic ujęto na tle danych demograficznych całego województwa. Jeżeli było to możliwe, przedstawiono także informacje dla obszaru rewitalizowanego.

Tab.13. Ludność miasta Skierniewice w podziale na mężczyzn i kobiety na tle województwa 31.12.2007

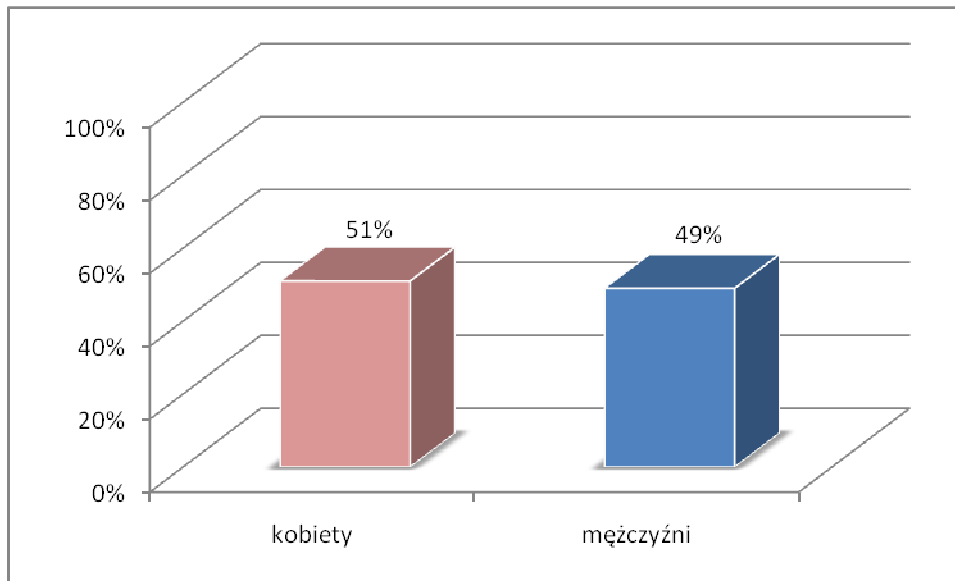
Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Woj. łódzkie	2 555 898	1 216 266	1 339 632
Skierniewice	48 932	23 529	25 403
Obszar do rewitalizacji	10 526	5 126	5 400

Źródło: Bank danych regionalnych GUS, Ewidencja ludności UM Skierniewice.

Ludność miasta Skierniewice cechuje brak równowagi między liczbą mężczyzn a kobiet. Współczynnik feminizacji wynosi 109 tzn., że na 100 mężczyzn przypada 109 kobiet. Zatem kobiety stanowią 52 % ogólnej liczby ludności miasta Skierniewice.

Na obszarze rewitalizowanym mieszka 10 526 osób, co stanowi 21% ogółu mieszkańców całego miasta. Wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego kobiety stanowią 51,3 %, zaś mężczyźni 48,7 %. Współczynnik feminizacji na obszarze wynosi 105, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet.

Wykres 1. Rozkład płci na obszarze rewitalizowanym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli.

Liczba ludności od 2002 roku wykazuje niewielkie wahania, jednakże rok 2007 w porównaniu z rokiem 2002 zanotował wzrost liczby ludności o 244 osoby. Na podstawie danych z Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Skierniewice, na dzień 31.12.2008r. Skierniewice zamieszkiwało 48 995 osób.

Tab. 14. Liczba ludności miasta Skierniewice.

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	48 688	48 667	48 733	48 807	48 772	48 932
Mężczyźni	23 472	23 433	23 470	23 507	23 446	23 529
Kobiety	25 216	25 234	25 263	25 300	25 326	25 403

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Poniżej przedstawiono udział poszczególnych grup wiekowych, zarówno dla całego województwa łódzkiego, jak i dla miasta Skierniewice. Wyodrębniono także udział grup wiekowych dla planowanego do rewitalizacji obszaru.

Tab.15. Ludność obszaru wskazanego do rewitalizacji na tle liczby ludności miasta Skierniewice i województwa łódzkiego wg grup wiekowych

Stan na 31.12.2007r.

Wyszczególnienie	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Woj. łódzkie	463 423	1 634 443	458 032
Skierniewice	9 188	32 757	6 987
Obszar do rewitalizacji	2245	6621	1660

Źródło: Bank danych regionalnych GUS, Ewidencja ludności UM Skierniewice.

Skierniewice należą do miast młodych demograficznie. Dominującą grupą w mieście jest ludność w wieku produkcyjnym. Udział tej grupy w łącznej liczbie ludności wynosi prawie 67%. Do licznych grup należy także grupa ludzi młodych – 18,8%. Natomiast grupa ludzi w wieku poprodukcyjnym stanowi niewiele ponad 14% ogółu ludności miasta Skierniewice – dane te prezentuje powyższa tabela.

Tab.16. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Skierniewicach.

Stan na 31.12.

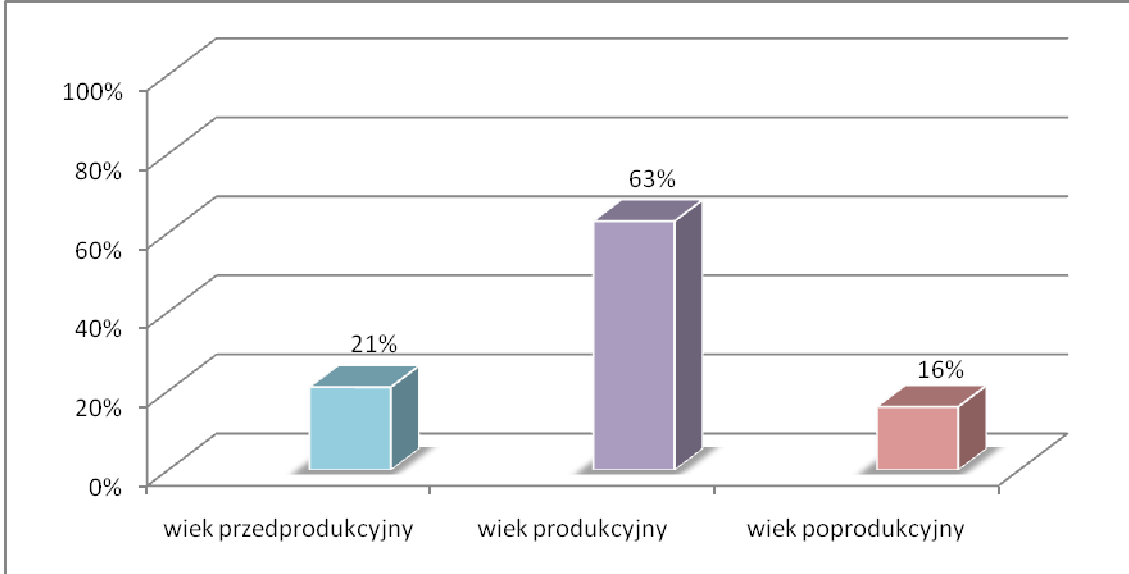
Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
W wieku przedprodukcyjnym	21,8	20,9	20,0	19,6	19,0	18,8
W wieku produkcyjnym	65,5	66,1	66,8	67,0	67,2	66,9
W wieku poprodukcyjnym	12,7	13,0	13,2	13,4	13,8	14,3

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

Jednakże analizując liczbę mieszkańców miasta Skierniewice w podziale na poszczególne grupy wiekowe na przestrzeni kilku ostatnich lat, można zauważyć, iż wzrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym, natomiast maleje udział ludzi młodych, zamieszkujących miasto. Należy więc podjąć wszelkie działania, które będą miały na celu zachęcenie młodych ludzi do zdobywania wykształcenia i pozostania w Skierniewicach. Takie założenia przedstawiają projekty, planowane do realizacji w obszarze rewitalizowanym.

Na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 21% ogółu osób na obszarze rewitalizowanym, dominuje grupa osób w wieku produkcyjnym - 63%, zaś udział osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 16%.

Wykres 2. Procentowy rozkład osób według grup wiekowych na obszarze rewitalizowanym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na demografię społeczeństwa stanowią ruchy naturalne oraz migracje. Analizy dotyczące tej tematyki zostały zaprezentowane w poniższych tabelach.

Tab.17. Ruch naturalny ludności Skierniewic, całego województwa i obszaru rewitalizowanego.

Stan na 31.12.2007

Wyszczególnienie	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
Woj. łódzkie	23869	32000	-8131
Skierniewice	485	426	59
Obszar rewitalizowany	47	101	-54

Źródło: Bank danych regionalnych GUS, Ewidencja ludności UM Skierniewice.

Na podstawie danych z Urzędu Miasta w Skierniewicach na obszarze do rewitalizacji w 2007 r. urodziło się 47 osób, zmarło 101, przyrost naturalny dla obszaru rewitalizowanego wyniósł -54, a więc był niższy niż przyrost dla miasta, który w tym samym okresie wyniósł +59 osób.

Skierniewice charakteryzuje dodatni, zwiększający się z roku na rok przyrost naturalny. Poniżej przedstawiono przyrost na przestrzeni ostatnich kilku lat (do roku 2007). Wydział Spraw Obywatelskich UM Skierniewice zanotował w roku 2008 przyrost naturalny rzędu +133 osoby.

Tab.12. Przyrost naturalny w Skierniewicach

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	33	16	23	42	79	59
Mężczyźni	8	-3	6	17	41	22
Kobiety	25	19	17	25	38	37

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

Tab.13. Saldo migracji.

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	130	60	82	-22	-125	-73
Mężczyźni	64	38	49	0	-65	-48
Kobiety	66	22	33	-22	-60	-25

Źródło: Bank danych regionalnych GUS.

Saldo migracji w obrębie miasta Skierniewice przyjęło w 2007r. wartości ujemne. Jedną z przyczyn takiego stanu jest odpływ mobilnej i wykształconej młodzieży do miast bardziej rozwiniętych. Poza tym, duży odsetek mieszkańców korzysta z możliwości jaka przyniosło wejście Polski do Unii Europejskiej i szuka prac poza granicami kraju.

Uogólniając w ocenie sytuacji demograficznej można jednoznacznie stwierdzić, że liczba ludności miasta w obserwowanych latach nieznacznie wzrasta. Co więcej, długoterminowe prognozy demograficzne wskazują na dalszy wzrost liczby ludności (do 2013 r.) w Skierniewicach. Głównymi powodami takiej sytuacji jest większa liczba urodzeń żywych niż zgonów, co wpływa na wzrost wskaźnika przyrostu naturalnego. Struktura wiekowa mieszkańców według grup ekonomicznych wskazuje, że zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, natomiast liczebność mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wykazuje tendencję wzrostową. Pogarszająca się struktura wiekowa mieszkańców może prowadzić do zmniejszenia się zasobów siły roboczej w wieku produkcyjnym w przyszłości. Porównując jednak udział ludności według ekonomicznych grup wieku w Skierniewicach do analogicznego wskaźnika dla województwa łódzkiego wyraźny jest nadal większy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, a zdecydowanie niższy w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, co ocenia się zdecydowanie pozytywnie.

OKREŚLENIE GRUP SPOŁECZNYCH WYMAGAJĄCYCH WSPARCIA W RAMACH LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Przemiany społeczno-gospodarcze zachodzące w kraju spowodowały nasilenie się wielu problemów społecznych, z którymi borykają się także mieszkańcy Skierniewic. Świadczy o tym m.in. wysoka liczba osób korzystających ze wsparcia socjalnego, wysoka liczba bezrobotnych, a także problem wykroczeń i przestępstw na terenie miasta.

W Skierniewicach występuje wiele negatywnych zjawisk, które wymagają wsparcia socjalnego. Poniższe tabele wskazują zakres i skalę tych zjawisk.

Tab. 14. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w Skierniewicach.

Stan na 31.12.2007 r.

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej
Skierniewice	1152
Obszar do rewitalizacji	373

Źródło: Informacje z MOPR w Skierniewicach.

Około 32% świadczeń z pomocy społecznej przekazywanych jest do rodzin mieszkających w obrębie obszaru rewitalizowanego. Wartość wskaźnika jest wysoka, gdyż obszar ten zamieszkuje 21% ludności miasta.

Tab.15. Liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej w Skierniewicach wg przyczyn udzielania świadczenia w latach 2005-2007.

Stan na 31.12.2007 r.

Przyczyny udzielania wsparcia	Skierniewice
Ubóstwo	899
Bezrobocie	409
Niepełnosprawność	355
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych	361
Długotrwała choroba	191
Alkoholizm	148
Potrzeba ochrony macierzyństwa	61
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	26
Potrzeba ochrony macierzyństwa, wynikająca z wielodzietności	21
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo- wychowawcze	19
Bezdomność	18
Przemoc w rodzinie	15
Narkomania	4
Zdarzenia losowe	2
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	1

Źródło: Informacje z MOPR w Skierniewicach.

Jak wynika z danych powyższej tabeli głównymi przyczynami udzielania pomocy rodzinom jest ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Poniższa tabela przedstawia ulice, które leżą na obszarze wskazanym do rewitalizacji. Podano również liczbę gospodarstw objętych pomocą na danej ulicy oraz przyczynę przyznania pomocy.

Tab.16. Świadczenia wg ulic i powodów przyznania pomocy na obszarze rewitalizowanym.

31.12.2007r

L.p.	Ulica	Liczba gospodarstw objętych pomocą	Powody przyznania pomocy
1.	Ul. Sienkiewicza	74	Ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiek-wych, bezdomność
2.	Ul. Batorego	71	Ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiek-wych, niepełnosprawność
3.	Ul. Rawska	38	Ubóstwo, bezradność w sprawach opiek-wych, bezrobocie, niepełnosprawnych,
4.	Ul. Rynek	28	Ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, alkoholizm, bezradność w sprawach opiek-wych, bezdomność,
5.	Ul. Jagiellońska	27	Ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, alkoholizm, bezdomność.
6.	Ul. Lelewela	16	Bezrobocie, niepełnosprawność
7.	Ul. Ogrodowa	15	Ubóstwo, alkoholizm, niepełnosprawność, bezrobocie.
8.	Ul. Długa	15	Ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, alkoholizm.
9.	Ul. Senatorska	12	Ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiek-wych.
10.	Ul. Żwirki	10	Bezrobocie, niepełnosprawność
11.	Ul. Św. Stanisława	8	Ubóstwo, alkoholizm, niepełnosprawność, bezrobocie,
12.	Ul. Reymonta	8	Bezradność w sprawach opiek-wych, bezrobocie, długotrwała choroba
13.	Ul. Kozińskiego	7	Bezrobocie, niepełnosprawność
14.	Ul. Gałęckiego	6	Ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, długotrwała choroba
15.	Pl. Św. Floriana	6	Ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność.
16.	Ul. Strykowa	5	Ubóstwo, bezrobocie, długotrwała choroba.
17.	Ul. Poniatowskiego	5	Bezrobocie, niepełnosprawność.
18.	Ul. Dworcowa	4	Bezrobocie, niepełnosprawność.
19.	Ul. Okrzei	4	Bezradność w sprawach opiek-wych, bezrobocie
20.	Ul. Próchnika	3	Niepełnosprawność
21.	Ul. Sportowa	2	Niepełnosprawność
22.	Ul. Prymasowska	1	Niepełnosprawność

23.	Ul. Mireckiego	1	Bezrobocie
24.	Ul. Koszarowa	1	Niepełnosprawność
25.	Ul. Tuwima	1	Niepełnosprawność
26.	Ul. Kilińskiego	1	B/d
27.	Ul. 1-go Maja	1	Niepełnosprawność
28.	Plac Dąbrowskiego	1	Niepełnosprawność
29.	Ul. Kościelna	1	Niepełnosprawność
30.	Ul. Prymasowska	1	Niepełnosprawność
Razem			373

Źródło: Informacje z MOPR w Skierniewicach.

Zgodnie z powyższymi danymi najwięcej rodzin (gospodarstw domowych) korzystających z pomocy społecznej mieszka na ulicy Sienkiewicza i Batorego (145 gospodarstw domowych), co stanowi prawie **40%** świadczeń płynących do rodzin na obszarze rewitalizowanym. Także wielu mieszkańców ulicy Rawskiej, ul. Rynek i ul. Jagiellońskiej otrzymuje świadczenia. Głównymi powodami przyznania pomocy jest ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w opiekuńczo-wychowawczych, bezdomność.

Do grup społecznych wymagających wsparcia w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji należy zaliczyć mniejszość romską. W Skierniewicach zamieszkuje około 32 rodzin romskich, w skład których wchodzi około 80 osób. Stanowią oni grupę społeczną narażoną na wykluczenia, w związku z tym członkowie mniejszości objęci są *Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. Głównym celem jest zniwelowanie różnic pomiędzy społecznością romską a resztą społeczeństwa.

Istotnym problemem miasta Skierniewice jest problem związany z poziomem przestępczości. Grupą społeczną wymagającą wsparcia są nieletni, którzy są szczególnie narażeni na demoralizację.

Tab. 17. Przestępstwa według rodzajów na tle województwa łódzkiego.

Stan na 31.12.2007

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym:					
		Przeciwko życiu i zdrowiu	Drogowe	Kradzież rzeczy	Kradzież z włamaniem	Rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	Gospodarcze
Woj. łódzkie	73 196	2 245	11 419	18 314	8 990	2 195	4 943
Skierniewice ¹	2 283	65	557	354	225	53	113

Źródło: GUS

¹ Dane dot. powiatu skierniewickiego wraz z miastem na prawach powiatu – Skierniewice.

Z analizy raportu Komendy Miejskiej Policji w Skierniewicach wynika, że najwięcej przestępstw dotyczyło wykroczeń drogowych – ok. 25%, kradzieży i włamań - 15%.

Tab.18. Liczba przestępstw na terenie rewitalizowanym wg ulic od 01.01.2007 do 31.12.2007.

L.p.	Nazwa ulicy	Liczba zdarzeń
1.	Piłsudskiego	8
2.	Kościuszki	12
3.	Prymasowska	16
4.	Konstytucji	12
5.	Sienkiewicza	45
6.	Żwirki	8
7.	Gałęckiego	45
8.	Jagiellońska	10
9.	Rynek	39
10.	Św. Stanisława	2
11.	Długa	10
12.	Rawska	30
13.	Wita Stwosza	1
14.	Reymonta	35
15.	Ogrodowa	13
16.	Lelewela	26
17.	Dworcowa	24
18.	Koszarowa	3
19.	Poniatowskiego	3
20.	Kozietulskiego	17
21.	Próchnika	2
22.	Wojska Polskiego	1
23.	Batorego	57
24.	Tuwima	2
25.	Kilińskiego	27

26.	I-go Maja	18
27.	Czysta	3
28.	Strykowska	13
29.	Plac Dąbrowskiego	10
30.	Okrzei	4
31.	Pl. św. Floriana	1
32.	Rzeczna	1
33.	Kościelna	3
34.	Floriana	5
35.	Senatorska	16
36.	Prymasowska	16
SUMA		538

Źródło: Miejska Komenda Policji w Skierniewicach.

Przestępczość na obszarze rewitalizowanym jest bardzo wysoka. W sumie popełniono w 2007 roku 538 przestępstw. Przestępczość stanowi znaczny problem na obszarze rewitalizowanym.

STAN I ZRÓŻNICOWANIE DOCHODOWOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH

Z poniższego zestawienia wynika, iż w Skierniewicach przeciętne średnie wynagrodzenie w sektorze publicznym jest wyższe o ok. 23% niż w sektorze prywatnym. Najniższe miesięczne zarobki notuje się w sektorach związanych z rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem i rybactwem. W porównaniu z województwem przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Skierniewicach jest niższe o 176,68 zł, co oznacza, że jest bardzo zbliżone do średniej wojewódzkiej.

Tab.19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim i w Skierniewicach.

Stan na 31.12.2006 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Z liczby ogółem			
				Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybactwo.	Przemysł i budownictwo	Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe
Woj. łódzkie	2287,90	2683,25	1978,23	2438,05	2195,75	2195,75	2487,15
Skierniewice	2111,22	2508,53	1914,20	1788,22	1936,87	2032,87	2492,55

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

Z dochodami gospodarstw domowych związane jest także zatrudnienie i bezrobocie mieszkańców Skierniewic. Bezrobociem dotkniętych jest ok. 1 461 osób,² z czego przede wszystkim są to osoby młode i o niskim poziomie wykształcenia (podstawowe i zasadnicze zawodowe). Mimo tego stopa rejestrowanego bezrobocia w Skierniewicach, kształtująca się obecnie na poziomie ok. 5,6% (GUS, stan na 31.10.2008 r.) jest niższa niż średnia w kraju i województwie.

Tab.20. Stopa bezrobocia.

Stan na 30.10. 2008 r.

Wyszczególnienie	Bezrobotni zarejestrowani w tysiącach	Stopa bezrobocia (do aktywnych zawodowo w %)
POLSKA	1352,3	8,8
Woj. łódzkie	92,3	8,6
Skierniewice	1,1	5,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tab.21. Bezrobotni miasta Skierniewice wg wykształcenia na tle bezrobotnych województwa

Stan na 28.02.2009r.

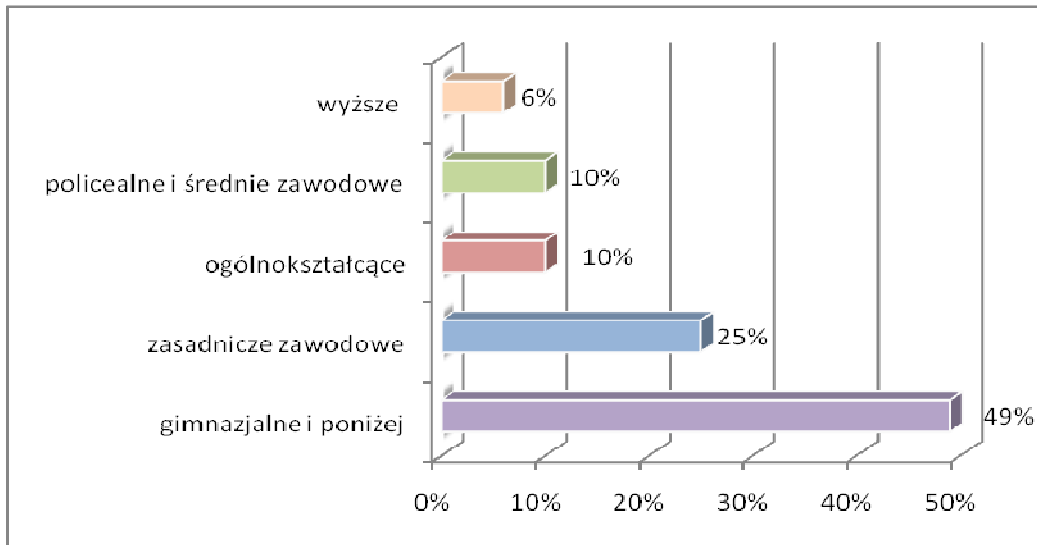
Wyszczególnienie	Wykształcenie				
	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i poniżej
Skierniewice	147	377	213	344	380
Obszar	16	28	26	68	130

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Skierniewicach.

W sumie bezrobotnych osób w Skierniewicach w lutym 2009 roku było 1461, natomiast na obszarze rewitalizowanym zamieszkuje 268 osób bezrobotnych. Z tego wynika, że na ww. obszarze zamieszkuje 18% bezrobotnych osób z ogółu mieszkańców Skierniewic. Głównie są to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym – stanowią oni ponad 70% ogółu bezrobotnych na obszarze rewitalizowanym.

² Dane pochodzą z PUP w Skierniewicach z lutego 2009r.

Wykres 3. Poziom wykształcenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli.

Na obszarze rewitalizowanym występuje wysoki odsetek bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy, czyli tzw. długotrwale bezrobotnych. Stanowią oni ponad 20% spośród długotrwale bezrobotnych w Skierniewicach.

STRUKTURA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Poniższa tabela przedstawia wykaz organizacji pozarządowych działających na obszarze rewitalizowanym. Podano nazwy i siedziby organizacja pozarządowych oraz krótko scharakteryzowano cele działania organizacji.

NAZWA ORGANIZACJI	SIEDZIBA	CELE
Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych „Wspólna Troska”	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	Zajmuje się organizacją wyjazdów, spotkań ze specjalistami dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym W ramach działalności stowarzyszenie prowadzi: <ul style="list-style-type: none"> - Ośrodek Opiekuńczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych im. Jana Pawła II, - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, - Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy, - Centrum Wolontariatu w Skierniewicach, - Biuro Porad Obywatelskich.
Ośrodek Opiekuńczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niepełnosprawnych im. Jana Pawła II	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	Ośrodek obejmuje swoją opieką młodzież i dzieci niepełnosprawne W ramach tej działalności prowadzi: <ul style="list-style-type: none"> - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, - Ośrodek Opiekuńczo-Rehabilitacyjny.
Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	Ośrodek obejmuje swoją opieką młodzież i dzieci niepełnosprawne. W ramach swojej działalności prowadzi zespoły rewalidacyjne.
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	Do ośrodka przyjmowani są pacjenci na podstawie skierowania od lekarza POZ. Ośrodek obejmuje swoją opieką osoby niepełnosprawne. W ramach swojej działalności prowadzi: <ul style="list-style-type: none"> - terapię dla dzieci autystycznych, - rehabilitację dzieci i młodzieży, - wczesną interwencję .

Centrum Wolontariatu	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	<p>Wolontariusze z Centrum Wolontariatu w Skierniewicach pomagają osobom indywidualnym zarejestrowanych w bazie danych Centrum.</p> <p>Organizują akcje i spotkania z podopiecznymi Placówek z terenu miasta i okolic. Biorą udział w zbiórkach żywności, zabawek itp. Pomagają innym organizacjom w realizacji działań na rzecz społeczeństwa.</p> <p>Centrum Wolontariatu tworzy również Szkolne Kluby Wolontariusza, organizuje szkolenia i spotkania dla wolontariuszy.</p> <p>W ramach swoich działań prowadzi Lokalny punkt informacyjny Eurodesk-Polska.</p>
Lokalny punkt informacyjny Eurodesk-Polska	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	<p>Eurodesk to europejski program informacyjny dla młodzieży i osób pracujących z młodzieżą.</p> <p>Pracownicy Eurodesku w całej Europie mają ze sobą stały kontakt online za pomocą Internetu.</p> <p>Dzięki czemu w krótkim czasie otrzymują informacje o każdym z krajów europejskich.</p> <p>Baza Eurodesku zawiera informacje o:</p> <ul style="list-style-type: none"> - programach oraz organizacjach polskich i europejskich, - aktualnych wydarzeniach związanych z promowaniem działalności młodzieżowej.
Biuro Porad Obywatelskich	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	<p>Biuro porad w ramach swojej działalności:</p> <ul style="list-style-type: none"> - udziela informacji w zakresie stosowania prawa rodzinnego, administracyjnego i o pomocy społecznej, - pomaga w wypełnianiu druków i formularzy, - ułatwia zrozumienie pism urzędowych, - poleca właściwą instytucję lub organizację.
Stowarzyszenie Hospicjum im. Anny Olszewskiej	Ul. Jagiellońska 28 96-100 Skierniewice	<p>Do opieki hospicyjnej chorzy mogą zgłaszać się samodzielnie lub za pośrednictwem swych rodzin, współpracowników i innych osób, np. Z zakładów opieki zdrowotnej.</p> <p>Pomoc jest uwarunkowana zgodą chorego lub jego bliskich.</p> <p>Opiekę nad chorym pełnią osoby przeszkolone w opiece hospicyjalnej – lekarze, pielęgniarki, wolontariusze, kapłani, służący choremu i jego rodzinie w trudnych chwilach cierpienia towarzyszeniem i pomocą.</p> <p>Opieka domowa jest prowadzona samodzielnie lub we współpracy z innymi służbami opieki zdrowotnej.</p>

Katolickie Stowarzyszenie Civitas Christiana	Ul. Reymonta 9 96-100 Skierniewice	Stowarzyszenie co roku organizuje diecezjalny etap Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy Biblijnej, a także: <ul style="list-style-type: none"> - wspiera działalność centrum Wolontariatu, - prowadzi działalność charytatywną, - organizuje seminaria, sympozja oraz spotkania modlitewne zgodnie z zakresem swojej działalności.
Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych – Zarząd Oddziału	Ul. Senatorska 12 96-100 Skierniewice	Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych realizuje swoje działania, poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - wspieranie szkolnych schronisk młodzieżowych, - upowszechnianie różnorodnych form turystyki, wypoczynku i rekreacji młodzieży, - współpracę z Międzynarodową Federacją Schronisk Młodzieżowych .
Polski Związek Głuchych – Oddział Łódzki – Koło Terenowe w Skierniewicach	Ul. Rynek 6 96-100 Skierniewice	Związek obejmuje ochroną osoby z zaburzeniem słuchu, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - prowadzi świetlice, - oferuje bezpłatne porady prawne, - tłumaczy na język migowy w urzędach i instytucjach, - organizuje imprezy okolicznościowe (np. z okazji Świąt Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Dnia Głuchego).
Świetlica Integracyjna przy Centrum Doradztwa i Integracji dla Romów w Polsce	Ul. Rynek 6 96-100 Skierniewice	Świetlica służy pomocą w nauce dla dzieci w wieku 5 – 15 lat, poprzez zajęcia z nauczycielami i pedagogami. <ul style="list-style-type: none"> - Promuje kulturę i tradycję romską poprzez organizowanie występów, spotkania integracyjne, - Organizuje wycieczki integracyjne podczas wakacji . (Działalność zawieszona).
Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Skierniewice	Ul. Kościuszki 2b 96-100 Skierniewice	Hufiec ZHP Skierniewice swoim zasięgiem obejmuje cały Powiat Skierniewice(9 gmin) oraz od niedawna Powiat Rawa Mazowiecka. Ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - jest największą organizacją dzieci i młodzieży w Skierniewicach, - jest największym organizatorem wypoczynku dzieci i młodzieży w mieście, a także przedsięwzięć kulturalnych dla mieszkańców miasta Skierniewice m.in. koncertów, festiwali, zjazdów i zlotów młodzieżowych itp., - koordynuje programy edukacyjne i profilaktyczne m.in. programy ekologiczne, programy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

Skierniewickie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Ametyst”	Ul. Kozińskiego 3 96-100 Skierniewice	Stowarzyszenie działa w zakresie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom. W ramach działalności Stowarzyszenie prowadzi: - Klub Abstynenta, - Klub Młodzieżowy, - Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, - Klub Integracji Społecznej.
Klub Abstynenta przy Skierniewickiemu Stowarzyszeniu Rodzin Abstynenckich „Ametyst”	Ul. Kozińskiego 3 96-100 Skierniewice	Skierniewickie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Ametyst” działa w zakresie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom.
Klub Integracji Społecznej przy Skierniewickim Stowarzyszeniu Rodzin „Ametyst”	Ul. Kozińskiego 3 96-100 Skierniewice	Skierniewickie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Ametyst” działa w zakresie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom.
Klub Młodzieżowy przy Skierniewickim Stowarzyszeniu Rodzin „Ametyst”	Ul. Kozińskiego 3 96-100 Skierniewice	Skierniewickie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Ametyst” działa w zakresie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom. Klub Młodzieżowy zrzesza dzieci i młodzież w przedziale wiekowym 8-16 lat.
Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy przy Skierniewickim Stowarzyszeniu Rodzin „Ametyst”	Ul. Kozińskiego 3 96-100 Skierniewice	Skierniewickie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Ametyst” działa w zakresie pomocy osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom. - Ośrodek Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, działający w ramach Stowarzyszenia „Ametyst” oferuje specjalistyczną pomoc dla ofiar przemocy w rodzinie. - W ramach tej działalności przy Ośrodku funkcjonuje całodobowy Hostel.

Stowarzyszenie Polskich Szkółkarzy	Ul. Reymonta 33 96-100 Skierniewice	Członkowie stowarzyszenia w ramach działalności: <ul style="list-style-type: none"> - promują materiał w kraju i zagranicą - uczestniczą w wystawach szkółkarskich i sadowniczych - prowadzi współpracę m.in.: ze Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) Ponadto Stowarzyszenie raz w roku przeprowadza dla członków szkolenia zgodne tematycznie z działalnością Stowarzyszenia.
Stowarzyszenie Naukowo- Techniczne Inżynierów i Techników Ogrodnictwa – Oddział Skierniewice (SITO)	Ul. Konstytucji 3 maja 96-100 Skierniewice	Działalność Stowarzyszenie SITO opiera się na społecznej działalności jego członków (ogrodników profesjonalistów i amatorów), głównie pracowników Instytutu Warzywnictwa oraz Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa. Stowarzyszenie działa na rzecz propagowania wiedzy ogrodniczej (organizuje spotkania za specjalistami w dziedzinie ogrodniczej) integracji swoich członków i sympatyków (spotkania, wycieczki tematyczne). Stowarzyszenie SITO propaguje nowy kierunek sztuki – florystykę (bukieciarstwo), w ramach wydzielonej jednostki – Grupy Rzecznawców; SITO wykonuje szeroki zakres prac dotyczących sadownictwa, warzywnictwa, kwiaciarstwa, mechanizacji ogrodnictwa itp.
Polski Czerwony Krzyż – Zarząd Rejonowy	Ul. Kościuszki 2a 96-100 Skierniewice	Polski Czerwony Krzyż w ramach działalności prowadzi: <ul style="list-style-type: none"> - świetlice opiekuńczo-wychowawczą, - dożywianie dzieci w szkołach, - punkt żywienia PCK. Ponadto PCK zajmuje się aktywizacją zawodową osób korzystających z ich usług.
Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic	Ul. Floriana 4 96-100 Skierniewice	W ramach działalności skierowanej do wszystkich mieszkańców Skierniewic, stowarzyszenie organizuje: <ul style="list-style-type: none"> - koncerty, - odczyty, - wystawy. Ponadto prowadzi działalność wydawniczą upamiętniającą rocznice historyczne, daty z historii miasta.

Stowarzyszenie Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę – Oddział Terenowy w Skierniewicach	Ul. Jagiellońska 34 96-100 Skierniewice	Oddział terenowy SPP w Skierniewicach obejmuje sześć powiatów. Zrzesza osoby poszkodowane przez III Rzeszę w czasach II wojny światowej. Poszkodowani to ludzie w starszym wieku, ułomni, chorzy, którym Stowarzyszenie pomaga współpracując z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie.
Fundacja „Dziecięcy Uśmiech”	Ul. Jagiellońska 34 96-100 Skierniewice	Fundacja obejmuje opieką dzieci i młodzież. W ramach działalności fundacja „Dziecięcy Uśmiech” organizuje: <ul style="list-style-type: none"> - półkolonie (zima i latem), - korczakowskie konferencje ogólnopolskie, - bale, pikniki, - aukcje obrazów, - spotkania ze specjalistami, - orkiestry młodzieżowe przy wsparciu Narodowego Centrum Kultury, - wycieczki do kina, teatru i na koncerty. Fundacja współpracuje także z ośrodkami dla osób niepełnosprawnych.
Świetlica im. Janusza Korczaka przy fundacji „Dziecięcy Uśmiech” w Skierniewicach	Ul. Jagiellońska 34 96-100 Skierniewice	W świetlicy prowadzone są: <ul style="list-style-type: none"> - zajęcia wyrównawcze, - zajęcia plastyczne, - lekcje wychowania fizycznego, - spotkania z literatami dla dzieci i młodzieży.

III. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na obszarze rewitalizowanym

Identyfikacja problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego (w tym problemy infrastrukturalne i środowiskowe):

- Zagospodarowanie przestrzenne:
  - Niewykorzystanie terenów powojkowych w centralnej części miasta, powodujące zastój społeczno- gospodarczy miasta;
  - Brak środków finansowych na realizację kompleksowej polityki gospodarowania gruntami;
  - Ograniczenia przestrzenne dla rozwoju miasta oraz brak właściwego zagospodarowania przestrzeni objętych ochroną konserwatorską, o znaczeniu historycznym;
  - Zagrożenie obszarów ekspozycji zespołu staromiejskiego wprowadzaniem dysharmonizujących form zagospodarowania przestrzennego;
  - Konflikty wynikające z różnych sposobów użytkowania terenów;
  - Zaniedbania w zakresie remontów i modernizacji fragmentów przestrzeni miejskiej, istotnych dla rozwoju turystyki.
  - Pogorszenie stanu budynków będących w zasobach komunalnych miasta.
  - Zły stan istniejących terenów zieleni miejskiej (w tym również niezadowalający stan zdrowotny drzewostanu w zabytkowym parku);
  - Brak projektów zagospodarowania terenów zieleni w mieście, a co za tym idzie brak zieleni urządzonej głównie na osiedlach mieszkaniowych (skwerów i parków osiedlowych);
  - Brak spójnego systemu terenów zieleni miejskiej powiązanego ścieżkami pieszo-rollerowymi z wybranymi ponadlokalnymi obszarami turystycznymi;

- Infrastruktura techniczna:
  - Niewydolny układ komunikacyjny miasta (brak ulic o charakterze obwodnic, a co za tym idzie nakładanie się różnych rodzajów ruchu - wewnętrznego i zewnętrznego, na podstawowym układzie komunikacyjnym);
  - Zły stan techniczny sieci dróg, szczególnie o strategicznym znaczeniu dla miasta, który hamuje rozwój gospodarczy i spowalnia tempo inwestowania;
  - Brak ścieżek rowerowych, umożliwiających bezkolizyjne przemieszczanie się w obrębie miasta;
  - Brak sieci gazowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej i wodociągowej dla części miasta;
  - Zły stan sieci wodociągowej (stal, żeliwo) w centrum miasta, co wymaga przebudowy;
  - Zwiększone straty ciepła, powodujące wzrost kosztów ogrzewania budynków użyteczności publicznej, w tym wymagające termomodernizacji szkoły.
  - Wymagająca rozbudowy infrastruktura techniczna na terenach powojkowych, której stan (lub brak) hamuje rozwój i ożywienie tej części miasta;

- Na osiedlach mieszkaniowych przeważają napowietrzne linie energetyczne, stąd dość częste awarie;
- Wyeksploatowany tabor MZK;
- Stan środowiska naturalnego:
  - Niedostateczna ochrona istniejących zasobów środowiska przyrodniczego;
  - Punktowe i przestrzenne źródła negatywnie oddziałujące na środowisko i warunki życia mieszkańców;
  - Emisja zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego z terenu miasta, głównie przez zakłady przemysłowe;
  - Znaczne zanieczyszczenie wód rzeki Łupi;
  - Zanieczyszczenie wód gruntowych i przypowierzchniowych wskutek nieuregulowanej gospodarki ściekowej na terenach jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej;
  - Zagrożenie zwiększającego się zanieczyszczenia powietrza w wyniku utrzymania tranzytowego ruchu samochodowego;
  - Wysoki poziom stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego w obszarze zabudowy staromiejskiej i skupisk jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, wynikający ze stosowania węgla jako czynnika grzewczego;
  - Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego wskutek wzrastającego zapotrzebowania na energię do ogrzania niezmodernizowanych, nieocieplonych budynków użyteczności publicznej;
  - Małe zaangażowanie mieszkańców miasta w sprawy dotyczące ochrony środowiska i zasobów przyrody.
- Identyfikacja problemów w sferze gospodarki:
  - Niedostateczna ilość strategicznych przedsiębiorstw podnoszących kondycję finansową miasta i jego mieszkańców;
  - Znikoma ilość instytucji wspierających rozwój gospodarczy;
  - Brak dostatecznego napływu kapitału z zewnątrz, w tym zagranicznego;
  - Słabość kapitałowa podmiotów gospodarczych, powodująca niskie tempo inwestowania;
  - Niewystarczająca baza hotelowa, w tym brak hoteli o wysokim standardzie;
  - Niedostateczna ilość terenów komunalnych, szczególnie atrakcyjnych dla potencjalnych inwestorów;
  - Słaby rozwój średnich przedsiębiorstw;
  - Emigracja siły fachowej;
  - Niedostateczne wyposażenie oferty turystycznej miasta;
  - Niedostateczna polityka informacyjna i promocja gospodarcza miasta;
  - Brak opracowanego i wdrożonego systemu informacji i promocji turystycznej, co ogranicza rozwój gospodarczy, w szczególności turystykę.

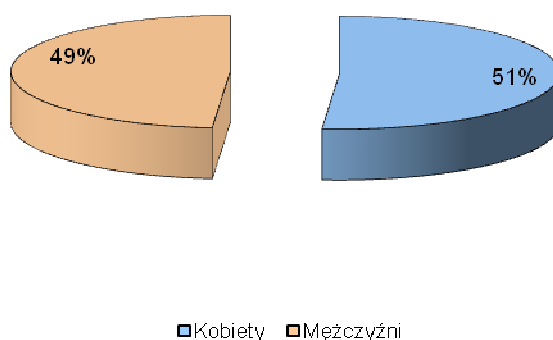
- Identyfikacja problemów w sferze społecznej:
  - Wyraźne zahamowanie tempa przyrostu liczby ludności miasta wskutek zmniejszających się rozmiarów przyrostu naturalnego i salda migracji
  - Postępujący proces starzenia się mieszkańców miasta, polegający na zmniejszaniu się populacji w wieku przedprodukcyjnym i wzroście populacji w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym;
  - Brak „mieszkań chronionych” dla osób opuszczających placówki wychowawczo-opiekuńcze i zakłady resocjalizacyjne dla nieletnich oraz rodzin zastępczych i osób z zaburzeniami psychicznymi;
  - Brak dostatecznej ilości sal gimnastycznych przy niektórych obiektach szkolnych;
  - Niewystarczające zaplecze rekreacyjno- wypoczynkowe, umożliwiające aktywny wypoczynek;
  - Brak dostatecznej ilości boisk sportowych oraz innych miejsc aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży;
  - Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych dla uczniów;
  - Brak noclegowni z zapleczem socjalnym dla osób bezdomnych;
  - Brak placówki wielofunkcyjnej, świadczącej usługi w zakresie całodobowej opieki w zakresie interwencji kryzysowej, doradztwa rodzinnego, zastępczej opieki rodzinnej i adopcji;
  - Braki w wyposażeniu sprzętowym Policji i Straży Pożarnej;
  - Ograniczona dostępność instytucji, w tym też placówek kultury dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
  - Wyalienowanie społeczne mniejszości romskiej oraz stopniowe pogarszanie się warunków życia mniejszości.

IV. Dane statystyczne dotyczące rewitalizowanego obszaru.

Na obszarze rewitalizowanym mieszka 10 526 osób, co stanowi 21% ogółu mieszkańców całego miasta. Wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego kobiety stanowią 51,3 %, zaś mężczyźni 48,7 %. Współczynnik feminizacji na obszarze wynosi 105, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet.

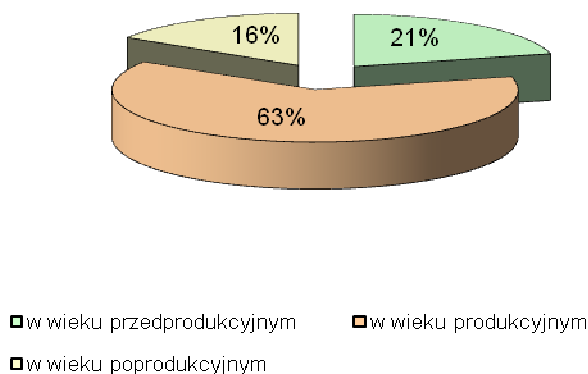
Wykres 4. Rozkład płci na obszarze rewitalizowanym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli.

Na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 21% ogółu osób na obszarze rewitalizowanym, dominuje grupa osób w wieku produkcyjnym - 63%, zaś udział osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 16%.

Wykres 5. Procentowy rozkład osób według grup wiekowych na obszarze rewitalizowanym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli.

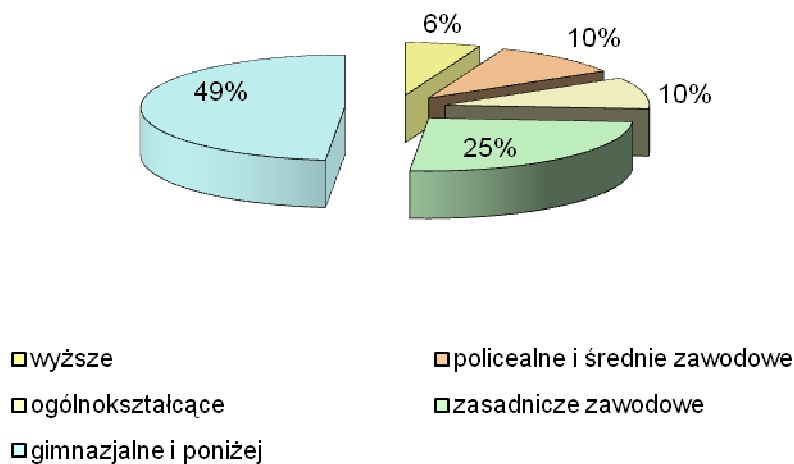
Na podstawie danych z Urzędu Miasta w Skierniewicach na obszarze do rewitalizacji w 2007 r. urodziło się 47 osób, zmarło 101, przyrost naturalny dla obszaru rewitalizowanego wyniósł -54, a więc był niższy niż przyrost dla miasta, który w tym samym okresie wyniósł +59 osób.

Z pomocy społecznej korzystają 373 rodziny z obszaru rewitalizowanego. Najwięcej rodzin korzystających z pomocy społecznej mieszka na ulicy Sienkiewicza i Batorego (145 gospodarstw domowych), co stanowi prawie **40%** świadczeń płynących do rodzin na obszarze rewitalizowanym. Także wielu mieszkańców ulicy Rawskiej, ul. Rynek i ul. Jagiellońskiej otrzymuje świadczenia. Głównymi powodami przyznania pomocy jest ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezdomność.

Przestępczość na obszarze rewitalizowanym jest bardzo wysoka. W sumie popełniono w 2007 roku 538 przestępstw. Przestępczość stanowi znaczny problem na obszarze rewitalizowanym.

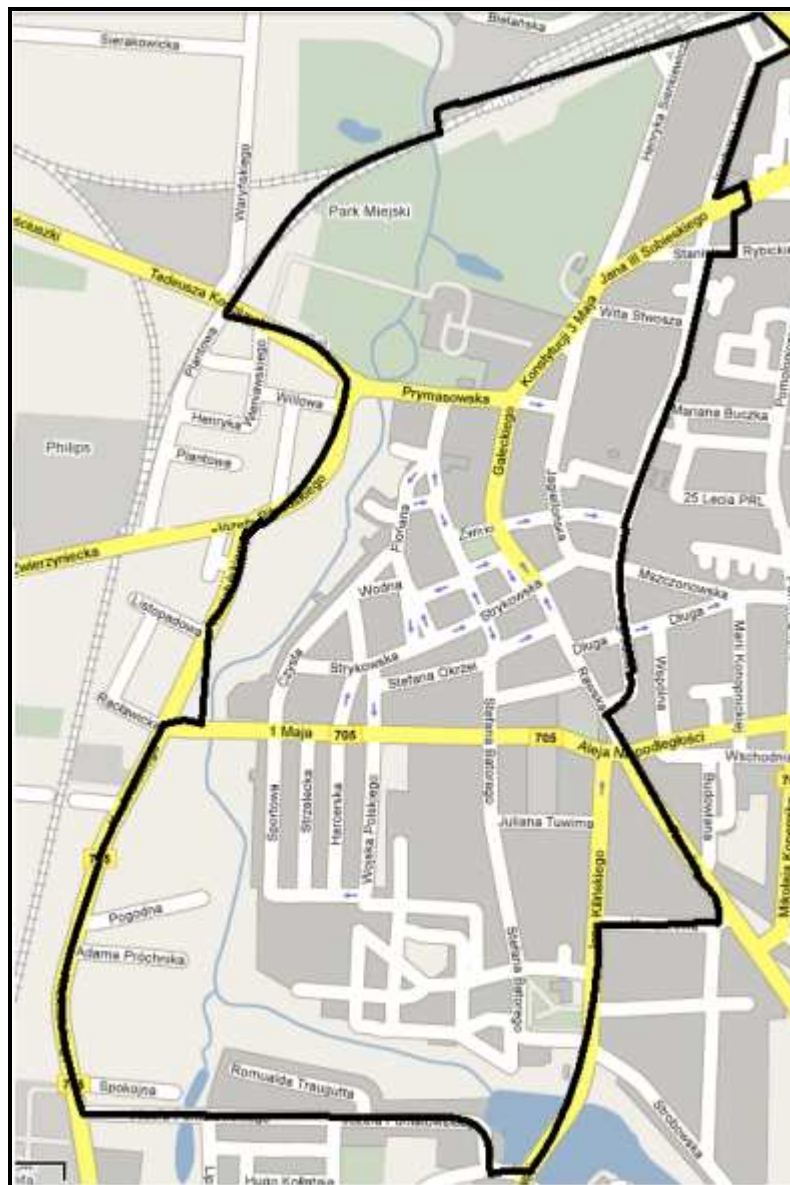
Na obszarze rewitalizowanym zamieszkuje 268 osób bezrobotnych. Z tego wynika, że na obszarze zamieszkuje 18% bezrobotnych osób z ogółu mieszkańców Skierniewic. Głównie są to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz zasadniczym zawodowym – stanowią oni ponad 70% ogółu bezrobotnych na obszarze rewitalizowanym.

Wykres 6. Poziom wykształcenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Skierniewicach.

Mapa 1. Wyznaczony obszar do rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.maps.google.pl.

Mapa 2. Mapa miasta Skierniewice z wydzielonym obszarem do rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.maps.google.pl.

V. Analiza SWOT

Analiza SWOT ma na celu sklasyfikować wszystkie czynniki wpływające na pozycję konkurencyjną miasta. Analiza ta polega na rozważeniu:

- mocnych stron – czynników wewnętrznie pozytywnych – atutów, które w sposób pozytywny wyróżniają z otoczenia;
- słabych stron – czynników wewnętrznie negatywnych – konsekwencji ograniczeń zasobów;
- szans – czynników zewnętrznie pozytywne – zjawisk i tendencji w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane stają się impulsem do rozwoju;
- zagrożeń – czynników zewnętrznie negatywnych – wszystkich czynników zewnętrznych, które postrzegane są jako bariery rozwoju.

Rozważenie mocnych i słabych stron miasta oraz wskazanie szans i zagrożeń jest niezbędne przy wyodrębnianiu obszaru, który powinien być poddany rewitalizacji oraz jego diagnozie.

MOCNE STRONY MIASTA

- Wyższy niż przeciętnie w kraju wskaźnik ludzi z wyższym i średnim wykształceniem, podnoszący jakość rynku pracy;
- Zdecydowanie niższa stopa bezrobocia rejestrowanego w mieście (5,6%) w porównaniu ze średnią województwa łódzkiego (8,6%) ;
- Wzrastające zapotrzebowanie wśród młodzieży na zdobywanie wiedzy i podnoszenie kwalifikacji zawodowych, czego wyrazem jest wzrost liczby uczniów w liceach ogólnokształcących i średnich szkołach technicznych oraz spadek uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych;
- Funkcjonowanie znanych w kraju i za granicą Instytutów: Sadownictwa i Kwaciarnictwa oraz Warzywnictwa;
- Historycznie ukształtowane i zachowane układy przestrzenne zabudowy staromiejskiej;
- Objęcie ochroną konserwatorską zabytkowego układu przestrzennego i obiektów zabytkowych miasta;
- Cenne krajobrazowo tereny dolin rzecznych Rawki i Łupi oraz otoczenie miasta - Puszcza Bolimowska i Las Zwierzyniecki;
- Funkcjonowanie mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków;
- Zasoby wód geotermalnych, mogących być źródłem pozyskiwania energii cieplnej dla potrzeb miasta;
- Duży potencjał siły roboczej, w tym wysokokwalifikowanej,

SŁABE STRONY MIASTA

- Wyraźne zahamowanie tempa przyrostu liczby ludności miasta wskutek zmniejszających się rozmiarów przyrostu naturalnego i salda migracji;
- Postępujący proces starzenia się mieszkańców miasta, polegający na zmniejszaniu się populacji w wieku przedprodukcyjnym i wzroście populacji w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym;
- Brak domu opieki dla przewlekle chorych;
- Niezadowalający i zły stan techniczny części obiektów sportowych w szkołach i placówkach oświatowo-opiekuńczych;
- Braki w wyposażeniu sprzętowym Policji i Straży Pożarnej;
- Coraz częstsze przypadki negatywnych zachowań dzieci i młodzieży szkolnej wzorowane na „wojskowej fali” – agresja w stosunku do kolegów, wymuszanie pieniędzy, czy wartościowych przedmiotów;
- Niska świadomość i niedbałość mieszkańców w zakresie porządku publicznego, itp. (znieczulica, brak zainteresowania, omijanie problemów, niechęć w pomocy policji, sąsiadom, starszym ludziom);
- Uboga oferta rekreacyjno-wypoczynkowa dla mieszkańców miasta;
- Brak projektów zagospodarowania terenów zieleni w mieście, a co za tym idzie brak zieleni urządzonej głównie na osiedlach mieszkaniowych (skwerów i parków

<p>zarówno z terenu miasta, jak i obszaru pomiędzy Warszawa i Łodzią (ze względu na dogodne połączenia komunikacyjne);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Niska cena gruntów w porównaniu z cenami gruntów w bezpośrednim otoczeniu Warszawy i Łodzi; – Zabezpieczone w planach zagospodarowania przestrzennego rezerwy terenowe pod rozbudowę układu komunikacyjnego (wraz z obwodnicami); – Dobrze rozwinięta sieć linii telefonii przewodowej. 	<p>osiedlowych);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Duże zanieczyszczenie wód rzeki Łupi (pozaklasowa) i Rawki (III klasa czystości); – Wyraźnie wyższy poziom stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego w obszarze zabudowy staromiejskiej i skupisk jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, wynikający ze stosowania węgla jako czynnika grzewczego; – Niski udział terenów zieleni miejskiej w ogólnej powierzchni miasta; – Zły stan istniejących terenów zieleni miejskiej (w tym również niezadawalający stan zdrowotny drzewostanu w zabytkowym parku); – Małe zaangażowanie mieszkańców miasta w sprawy dotyczące ochrony środowiska i zasobów przyrody.
--	--

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – Aktywna polityka regionalna rządu skierowana na wyrównywanie dysproporcji rozwojowych oraz tworzenie podstaw rozwoju gospodarczego w poszczególnych województwach; – Dalszy napływ kapitału zagranicznego do Polski; – Ekologizacja rozwoju społeczno-gospodarczego kraju; – Możliwość korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej; – Znaczący wzrost nakładów finansowych z budżetu państwa na rozwój nauki i szkolnictwa wyższego; 	<ul style="list-style-type: none"> – Zaostrzanie się konkurencji na rynku światowym w wyniku liberalizacji handlu zagranicznego i globalizacji gospodarki; – Emigracja najzdolniejszej młodzieży z regionu skierniewickiego; – Duże rozmiary zadłużenia zagranicznego Polski oraz długu wewnętrznego (publicznego), powodujący kryzys finansów publicznych i ograniczenie nakładów finansowych na inwestycje rozwojowe; – Niska skłonność kapitału zagranicznego i polskiego do inwestowania w nowoczesne kierunki wytwórczości;

– Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa polskiego; – Kształcenie młodzieży zgodnie z potrzebami nowoczesnej produkcji i usług; – Wzrost nakładów finansowych z budżetu państwa na przeciwdziałanie bezrobociu, edukację, ochronę zdrowia i pomoc socjalną; – Postępujący proces integracji funkcjonalno-przestrzennej aglomeracji warszawskiej i łódzkiej – tworzenie się warszawsko-łódzkiego pasma rozwojowego; – „Zielone otoczenie” Skierniewic – obszary o wysokich walorach krajobrazowych tworzących warunki do rozwoju usług turystyczno-wypoczynkowych, w tym kompleksów leśnych i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego.	– Zwiększanie się rozmiarów przestępczości i innych przejawów patologii społecznej oraz nie dofinansowanie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne (Policja, Straż Pożarna); – Brak spójnej i aktywnej długookresowej polityki mieszkaniowej państwa; – Niskie subwencje dla samorządów terytorialnych w stosunku do zwiększonego zakresu obowiązków; – Brak możliwości zatrudnienia nadwyżki siły roboczej z terenów wiejskich; – Obojętność społeczna wobec łamania prawa.

VI. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzennego, społecznego i gospodarczego miasta i regionu.

Założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Skierniewice są zgodne z dokumentami strategicznymi obowiązującymi na poziomie regionalnym i lokalnym.

- Zgodność z dokumentami na poziomie regionalnym

Lokalny Program Rewitalizacji jest zgodny ze **Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2007-2020**. Celem nadrzędnym Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego jest poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców. Zbieżność obu dokumentów występuje w następujących sferach strategicznych i priorytetach:

Wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa. Priorytetowe kierunki działań I.3. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej i związany z tym ład przestrzenny to jeden z podstawowych elementów ułatwiających życie mieszkańcom i ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej. Badania i sondaże wykazują, że województwo łódzkie nie jest traktowane jako atrakcyjne miejsce zamieszkania i pracy. Jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy (obok przyczyn ekonomicznych) jest nieprawidłowe zagospodarowanie województwa powodujące wiele konfliktów funkcjonalnych i społecznych. Celem priorytetu jest poprawa stanu zagospodarowania w województwie. Zagospodarowanie województwa odgrywa istotną rolę w życiu mieszkańców regionu i wpływa na atrakcyjność miejsca zamieszkania i pracy. Działanie to wpłynie na poprawę estetyki zarówno środowiska kulturowego jak i naturalnego.

Stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą. Priorytetowe kierunki działań III. 3. Stymulowanie przemian w sieci osadniczej województwa, polegających na wzroście roli miast w organizacji funkcjonalno-przestrzennej regionu. Dobrze rozwinięta sieć osadnicza wpływa na poziom jakości życia mieszkańców. W Strategii zakłada się rozwój wszystkich węzłów sieci osadniczej, w szczególności w zakresie rozwoju ich funkcji obsługi mieszkańców. Trzeba dążyć do przekształcenia słabo jak dotąd zintegrowanej sieci osadniczej w system osadniczy, w którym wszystkie miasta, niezależnie od zajmowanej pozycji w systemie, przejmą w znacznie większym niż dotąd stopniu rolę inicjatorów i organizatorów życia społeczno-gospodarczego w regionie, co korzystnie wpłynie na warunki życia ludności oraz zmieni postrzeganie województwa. Działania te mają na celu poprawę konkurencyjności województwa przez wzrost integracji funkcjonalno-przestrzennej i mobilizacji społecznej na wszystkich poziomach organizacji regionu (poprawa pozycji rankingowej województwa), wzrost aktywności społecznej i przedsiębiorczości w społecznościach lokalnych, rozwój związków celowych między jednostkami osadniczymi i administracyjnymi dla realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć lokalnych i subregionalnych, ożywienie życia kulturalnego i gospodarczego na poziomie lokalnym oraz poprawa warunków życia mieszkańców małych miast i wsi, rozwój funkcjonalny i społeczny.

- Zgodność z dokumentami na poziomie lokalnym

Lokalny Program Rewitalizacji wpisuje się w założenia **Strategii Rozwoju Miasta Skierniewice 2000-2015**, o czym świadczą wymienione poniżej cele strategiczne: *Stać poprawa warunków zamieszkania, obsługi i wypoczynku mieszkańców oraz stanu bezpieczeństwa publicznego*. Cel ten zakłada poprawę warunków nauczania w placówkach oświatowych, w tym dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz uprawiania sportu przez uczniów. LPR wpisuje się także w cel strategiczny: *Tworzenie jak najlepszych warunków dla trwałego rozwoju gospodarczego*. Aby zrealizować cel strategiczny *wspierana będzie przedsiębiorczość i stymulowany będzie rozwój gospodarczy miasta*. Kolejny cel strategiczny to *Wzrost rangi miasta w otoczeniu wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym*. Cel ten określa następujące zadanie: *rewitalizacja zabytkowych kwartałów i obiektów miasta*.

Lokalny Program Rewitalizacji dla miasta Skierniewice wykazuje zgodność ze **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Skierniewice**. Studium określa główne cele rozwoju Skierniewic. Celem dążeń skierniewickiej wspólnoty samorządowej, jest tworzenie miasta w którym istnieją szanse rozwoju dla każdego mieszkańca a także osób z zewnątrz.

W ramach tych dążeń wyodrębnia się główne strategiczne cele rozwoju miasta:

1. Stałą poprawę warunków zamieszkania, obsługi, wypoczynku mieszkańców oraz stanu bezpieczeństwa publicznego.
2. Tworzenie jak najlepszych warunków dla trwałego rozwoju gospodarczego.
3. Zapewnienie dobrego stanu środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni.
4. Wzrost rangi miasta w otoczeniu wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym

Elementem strategii społeczno gospodarczej rozwoju, mającego wpływ na rozwój przestrzenny miasta jest restrukturyzacja terenów i ich zagospodarowanie, a także likwidacja terenów zdegradowanych. Do priorytetowych zadań zagospodarowania przestrzennego należy między innymi stworzenie ofert dla inwestorów tworzących miejsca pracy.

- Zgodność z dokumentami dotyczącymi polityk w różnych sektorach społeczno-gospodarczych opracowanych dla Miasta Skierniewice.

LPR jest zgodny z **Miejskim Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2009**. Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest dokumentem, który oprócz ustawy stanowi prawną podstawę podejmowanych działań w przedmiotowym zakresie. Opracowany jest zgodnie z nałożonymi na samorząd lokalny obowiązkami wynikającymi z ustawy z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi i o ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Powyższy program jest spójny z Programem Rewitalizacji poprzez cel nr 3: Zapobieganie spożywaniu alkoholu oraz innych środków psychoaktywnych ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Cel ten będzie zrealizowany poprzez szkolenia z zakresu uzależnień, organizowanie dodatkowych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży m.in. ze środowisk zagrożonych alkoholizmem i patologią społeczną, a także

działań związanych z dożywianiem dzieci w ramach pozalekcyjnych programów opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

LPR nawiązuje również do Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2008-2009. Program został opracowany zgodnie z treścią ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym i ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. W ramach tego Programu przewiduje się między innymi realizację takich zadań jak:

- Zainicjowanie długofalowego procesu edukacji społecznej polegającego na systematycznym i rzetelnym dostarczaniu fachowej wiedzy wszystkim podmiotom zainteresowanym na temat zagrożeń związanych z narkomanią i uwrażliwienia na wczesne oznaki uzależnienia oraz informowanie o dostępnych formach pomocy.

LPR jest zgodny z **Powiatowym Programem Przeciwdziałania Bezrobociu oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2007-2013.** W ramach tego Programu przewiduje się między innymi realizację takich zadań jak: aktywizacja osób bezrobotnych poprzez dostępne usługi i instrumenty rynku pracy, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wzmocnienie polityki równych szans na lokalnym rynku pracy. Projekty realizowane w ramach LPR wpisują się w Powiatowy Program.

VII. Założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji

VII.1. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru (wyznaczenie granic) i uzasadnienie

Jak wynika z diagnozy przeprowadzonej w mieście Skierniewice, zjawiska kryzysowe nie są tu powszechne i nie występują na całym obszarze miasta, stąd konstruując Lokalny Program Rewitalizacji skupiono się na wybranych jego częściach.

Postanowiono wyznaczyć, na zasadzie analizy porównawczej (jak opisano poniżej - analizy wskaźnikowej) obszary objęte programem rewitalizacji. Jak już wyżej wspomniano, obszarem, który wymaga rewitalizacji, jest spójny przestrzennie kompleks, w skład którego wchodzi: centrum miasta wraz z zabytkową zabudową mieszkaniowo- usługową, parkiem miejskim, a także teren osiedla mieszkaniowego i teren powojkowy, czyli budynki po koszarach wojskowych.

Obszar ten obejmuje następujące ulice:

- Piłsudskiego – numery nieparzyste od nr 1 do nr 27
- Kościuszki – nr 2, 2a, 2b
- Prymasowska
- Konstytucji 3-go Maja
- Sienkiewicza
- Gałęckiego
- Żwirki
- Jagiellońska
- Rynek
- Mireckiego
- Św. Stanisława
- Długa – nr2 i numery nieparzyste od nr 1 do nr 7
- Rawska – numery parzyste od nr 2 do nr 42 i numery nieparzyste od nr 1 do nr 31
- Wita Stwosza
- Reymonta – numery nieparzyste
- Ogrodowa – numery nieparzyste
- Lelewela – numery nieparzyste
- Plac Dworcowy
- Dworcowa
- Koszarowa – numery nieparzyste
- Poniatowskiego – numery parzyste
- Spokojna
- Traugutta
- Kozińskiego – numery nieparzyste od nr 1 do nr 67
- Próchnika
- Pogodna
- Wojska Polskiego
- Sportowa
- Strzelecka

- Harcerska
- Batorego
- Tuwima
- Kilińskiego – numery parzyste wszystkie, numery nieparzyste od 1 do 19
- Plac Jana Pawła II
- 1-go Maja
- Czysta
- Strykowska
- Słoneczna
- Wodna
- Plac Dąbrowskiego
- Okrzei
- Pl. Św. Floriana
- Okurzałego
- Rieczna
- Kościelna
- Floriana
- Senatorska
- Podrzeczna
- Prymasowska

Centrum miasta to jeden z najistotniejszych obszarów stanowiących o jego tożsamości, w obrębie którego funkcjonuje zachowany historyczny układ urbanistyczny oraz zespół zabytkowych budynków i budowli. Element ten stanowi dziś dziedzictwo kultury materialnej miasta o blisko 550-letniej tradycji. W obszarze objętym programem rewitalizacji znajduje się część najstarsza (śródmiejska) z układem urbanistycznym, który wpisany jest do rejestru zabytków i objęta ochroną konserwatorską poprzez ustanowienie strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej.

W obszarze objętym programem znajduje się 40 budynków i zespołów budynków wpisanych do rejestru zabytków. Ponadto znajduje się 60 obiektów architektonicznych wskazanych do ochrony konserwatorskiej jako znaczące obiekty kultury materialnej. W obszarze rewitalizacji znajduje się większość obiektów użyteczności publicznej, stanowiących o randze miasta powiatowego i decydującego o jakości obsługi mieszkańców powiatu.

Stan zabudowy w obszarze rewitalizowanym wskazuje na pilną potrzebę działań zmierzających do ratowania, a w wielu przypadkach odtworzenia struktury miejskiej. Zgodnie z zintegrowanym charakterem tego procesu, rewitalizacja obejmuje również zagadnienia natury społecznej i gospodarczej. W rozwoju miasta zaistniało zjawisko rozbicia społecznej struktury staromiejskiej, czego przyczyną było:

- umieszczenie w rejonie ulicy Batorego jednostki wojskowej- obiektu z natury swej rzeczy wyłączonego z bezpośredniego funkcjonowania w mieście- która w chwili lokacji znajdowała się przy trakcie wyjazdowym z miasta, a obecnie, tj. po ok. 100 latach- funkcjonowała w otoczeniu miejskiej zabudowy mieszkaniowej i usługowej;
- przyjęcie w okresie powojennym (okresie po II wojnie światowej) zasady nierewitalizowania i odbudowywania starych dzielnic, a budowie nowych dzielnic miasta w oderwaniu od dotychczasowej struktury;

- wynikający z w/w zasady bardzo niski poziom wyposażenia obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną;
- powstanie w mieście nowych ośrodków handlu (w pobliżu nowych rejonów zamieszkania), które ograniczyły dotychczasowe centrum miasta atrakcyjności w tym zakresie;
- zmiany ekonomiczne wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego, które spowodowały zamieszkiwanie terenu ścisłego centrum (w większości) przez mieszkańców o najniższych dochodach, zajmujących mieszkania w trybie tzw. szczególnego trybu najmu.

Wskazane przyczyny przyniosły kolejne, pochodne im problemy w postaci:

- znacznego osłabienia więzi społecznych;
- niskiego stopnia aktywności gospodarczej, społecznej mieszkańców i ich identyfikowania się z miastem;
- odpływu najbardziej wykształconych mieszkańców.

Skala problemów jest na tyle duża, że konieczne jest opracowanie i wdrożenie zintegrowanego, społeczno- gospodarczo- przestrzennego programu rewitalizacji miasta Skierniewice. Szersza analiza problemów znajduje się w punkcie „*Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na obszarze rewitalizowanym*”.

Celem do osiągnięcia jest zatem wyeliminowanie w/w przyczyn degradacji obszaru poprzez m.in. przywrócenie centrum miasta charakteru centrum kulturalno- usługowego oraz wprowadzenie dotychczas „nieczynnego” terenu byłej jednostki wojskowej w strukturę miejską. Realizacja tych celów możliwa jest poprzez działania eliminujące niedobory techniczne w obszarze objętym rewitalizacją, jak i nadanie części terenu charakteru miastotwórczego, jakim będzie zapewnienie młodzieży regionu skierniewickiego dostępności do nauki na poziomie wyższym w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Skierniewicach.

UZASADNIENIE DELIMITACJI WYBRANEGO OBSZARU WSPARCIA

Wyznaczanie obszaru rewitalizacji jest działaniem wielotorowym. Pierwszym zadaniem było przedstawienie ogólnej charakterystyki obszarów, które najbardziej kwalifikują się do rewitalizacji. W punktach 1 i 2 niniejszego dokumentu zobrazowano ogólnie problemy obszaru wymagającego wsparcia. Jednakże, aby potwierdzić konieczność rewitalizacji proponowanych obszarów, należy przedstawić wskaźniki mierzalne dla danego obszaru.

Obszar wsparcia wyodrębniono na podstawie analizy dziewięciu poniższych kryteriów:

- 1) Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia;
- 2) Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia;
- 3) Niekorzystne trendy demograficzne;
- 4) Niski poziom wykształcenia, wyraźny deficyt kwalifikacji i wysoki wskaźnik przerywania skolaryzacji;
- 5) Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń;
- 6) Szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska;

- 7) Wysoki udział imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych oraz uchodźców;
- 8) Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego;
- 9) Niski poziom wydajności energetycznej budynków.

Analizując dostępność danych w zakresie wyżej wymienionych kryteriów, skupiono się na kilku z nich. Poniżej przedstawiono analizę i wartości wskaźników dla obszarów wsparcia.

Na początku zebrano dane niezbędne dla wyliczenia wskaźników bazowych. Te podstawowe informacje zawarto w poniższej tabeli.

Tab. 22. Charakterystyka rewitalizowanego obszaru na tle całego miasta.

Stan na 31.12.2007 r.

Wyszczególnienie		Liczba osób/zdarzeń	
		Obszar rewitalizowany	Miasto Skierniewice
Mieszkańcy	Kobiety	4 385	25 403
	Mężczyźni	5 126	23 529
	Ogółem	10 526	48 932
Osoby w wieku przedprodukcyjnym		2 245	9 188
Osoby w wieku produkcyjnym		6 621	32 757
Osoby w wieku poprodukcyjnym		1 660	6 987
Urodzenia		47	485
Zgony		101	426
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej		373	1152
Liczba bezrobotnych		380	1 962
Liczba przestępstw i wykroczeń		538	2283

Źródło: Bank danych regionalnych GUS, UM w Skierniewicach.

Powyższe wartości zestawiono procentowo i obliczono wskaźniki dla 3 wybranych kryteriów. Poniższa tabela potwierdza, iż wskazany do rewitalizacji obszar centrum miasta wraz z zabytkową zabudową mieszkaniowo- usługową, parkiem miejskim, teren po jednostce wojskowej oraz teren osiedla mieszkaniowego wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych w obszarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Tab.23. Zestawienie wskaźników, na podstawie których wyznaczono obszar do rewitalizacji

	Kryterium	Wskaźnik	Wartość wskaźnika dla rewitalizowanego obszaru	Wartość wskaźnika dla miasta	Uwagi
A	Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia.	Liczba osób korzystająca z zasiłków pomocy społecznej	373 osoby, co stanowi 3,54% ludności obszaru wskazanego do rewitalizacji	1 152 osoby, co stanowi 2,34% całej ludności Skierniewic	Wskaźniki dla rewitalizowanego obszaru są wyższe niż dla miasta – obszar spełnia kryterium wysokiego poziomu ubóstwa
B	Niekorzystne trendy demograficzne.	Starzenie się społeczeństwa	1 660 osób w wieku poprodukcyjnym, co stanowi 15,77% ludności obszaru ogółem	6 987 osób w wieku poprodukcyjnym, co stanowi 14,16% całej ludności Skierniewic	Wskaźniki dla rewitalizowanego obszaru są mniej korzystne niż średnie dla miasta – obszar spełnia kryterium niekorzystnych trendów demograficznych
		Niski przyrost naturalny	-54	+59	
C	Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa.	Przestępstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich	538 przestępstw przypadających na 10 526 mieszkańców, co stanowi 5,11%	2 283 przypadających na 49 332 mieszkańców, co stanowi 4,63%	Wskaźnik dla rewitalizowanego obszaru jest znacznie wyższy niż dla miasta – obszar spełnia kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa

Na podstawie dostępnych danych statystycznych i analiz, wyznaczono obszar wymagający rewitalizacji. Niemniej jednak, obszar ten obejmuje także tereny powojkowe, zdegradowane, co jeszcze bardziej podkreśla konieczność wielotorowego wsparcia.

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji istnieje możliwość wzrostu aktywności gospodarczej poprzez tworzenie nowych przedsiębiorstw, bowiem zrealizowanie przewidzianych w ramach kompleksowej pomocy projektów zwiększy atrakcyjność inwestycyjną terenów i wesprze aktywność gospodarczą mieszkańców Skierniewic poprzez tworzenie sprzyjającego otoczenia biznesu.

VII.2. Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji

Po przeanalizowaniu problemów na obszarze wskazanym do rewitalizacji oraz diagnozy wskaźników obrazujących niedostateczną kondycję, zarówno społeczno-gospodarczą, jak i przestrzenną, sformułowano cele, jakie powinny zostać osiągnięte w wyniku działań zaradczych. Należą do nich:

- ożywienie społeczno-gospodarcze miasta Skierniewice poprzez stworzenie bazy edukacyjno-laboratoryjnej dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Skierniewicach;
- przeciwdziałania degradacji powojkowych obszarów miejskich poprzez odpowiednie zagospodarowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem;
- poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń wskutek działań ograniczających zapotrzebowanie na ciepło i straty ciepła, a także zmniejszenie kosztów ogrzewania budynków;
- upowszechnianie sportu, rekreacji, turystyki i bezpiecznej rozrywki poprzez budowę obiektów sportowych i rekreacyjnych dla młodzieży (sal gimnastycznych przy szkołach i boisk przyszkolnych), jako czynnik ograniczający demoralizację dzieci i młodzieży poprzez mądre spędzanie czasu wolnego;
- rewitalizacja zabytkowych kwartałów i obiektów miasta poprzez właściwe zagospodarowanie przestrzeni objętych ochroną konserwatorską, co wpłynie na poprawę estetyki przestrzeni miejskiej;
- uporządkowanie, wyremontowanie i rewaloryzacja przestrzeni miejskiej, podnoszące atrakcyjność turystyczną Skierniewic;
- likwidacja niedoborów, rozwój i poprawa standardu usług infrastruktury technicznej
- podnoszenie dostępności i jakości świadczonych usług turystycznych;
- poprawa stanu technicznego sieci drogowej w Skierniewicach, szczególnie dróg o znaczeniu strategicznym;
- osiągnięcie sukcesów edukacyjnych i wzrost aktywności zawodowej młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz rodziny zastępcze, oraz zwiększenie potencjału społeczno – zawodowego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej;
- polepszenie warunków życia rodzin romskich.

Misją programu rewitalizacji miasta Skierniewice jest kompleksowa odnowa przestrzenna, gospodarcza i społeczna wyznaczonego do rewitalizacji obszaru miasta.

Uwarunkowania, jakimi są - z jednej strony - obecna sytuacja społeczno-gospodarcza miasta, małe perspektywy rozwijania na dużą skalę działalności przemysłowej, a z drugiej strony - możliwości, jakie tworzą walory środowiska kulturowego i naturalnego Skierniewic oraz jego położenie i otoczenie, skłaniają do poszukiwania nowych możliwości tworzenia miejsc pracy dla mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej miasta. Stąd proponowana wizja miasta, jako ośrodka nauki oraz turystyki weekendowej. Osiągnięciu tej wizji służy m.in. misja programu rewitalizacji.

VII.3. Czas realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji został przygotowany na lata **2009-2015** (jest to aktualizacja obowiązującego Lokalnego Programu Rewitalizacji) w ujęciu szczegółowym i obejmuje zarówno projekty już przygotowane pod względem technicznym i gotowe do wdrożenia, jak i takie, które wymagają jeszcze przygotowania odpowiedniej dokumentacji i opracowania. Program skupia projekty, które w perspektywie zaplanowanego okresu programowania miasto Skierniewice wraz z partnerami lokalnymi zamierza realizować na swoim terenie zgodnie z założeniami Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2009-2015, Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa łódzkiego i strategii rozwoju województwa.

Ponieważ niniejszy dokument stanowi aktualizację poprzedniego Lokalnego Programu Rewitalizacji, niektóre projekty przedstawiono także dla lat ubiegłych (dotyczy tych, których realizacja już się rozpoczęła).

VII.4. Wskazanie projektów realizujących cele LPR

Poniżej przedstawiono powiązanie problemów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizowanym (ew. wskaźników, jeżeli się wpisują) z celami, które Miasto zamierza osiągnąć, aby rozwiązać problem lub zmienić niekorzystny wskaźnik. Następnie podano projekt (zadanie), który zrealizuje cel i w pełni wpłynie na rewitalizację obszaru.

Tab. 24. Projekty realizujące cele LPR.

L.p.	Wskaźnik/problem	Cel LPR	Projekt realizujący cel
Strefa przestrzenna			
1.	Niewykorzystanie terenów powojkowych w centralnej części miasta, powodujące zastój społeczno- gospodarczy miasta.	Celem jest ożywienie społeczno- gospodarcze miasta Skierniewice poprzez stworzenie bazy edukacyjno- laboratoryjnej dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Skierniewicach oraz przeciwdziałania degradacji powojkowych obszarów miejskich poprzez odpowiednie zagospodarowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem do roku 2012. Planuje się nadanie 4 obiektom nowych funkcji w wyniku rewitalizacji.	Ożywienie społeczno-gospodarcze północno-wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojkowych w Skierniewicach.
2.	Zwiększające się zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego wskutek wzrastającego zapotrzebowania na energię do ogrzania niezmodernizowanych, nieocieplonych budynków użyteczności publicznej.	Poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń wskutek działań ograniczających zapotrzebowanie na ciepło i straty ciepła, a także zmniejszenie kosztów ogrzewania budynków poprzez termomodernizację 1 szkoły (na obszarze rewitalizowanym) w roku 2009r.	Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach.

3.	<p>Brak dostatecznej ilości sal gimnastycznych przy niektórych obiektach szkolnych; Niewystarczające zaplecze rekreacyjno- wypoczynkowe, umożliwiające aktywny wypoczynek; wskaźnik: <i>Przestępstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich,</i> określający kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa.</p>	<p>Upowszechnianie sportu, rekreacji, turystyki i bezpiecznej rozrywki poprzez budowę obiektów sportowych i rekreacyjnych dla młodzieży (sal gimnastycznych przy szkołach i boisk przyszkolnych), jako czynnik ograniczający demoralizację dzieci i młodzieży poprzez mądre spędzanie czasu wolnego. Planuje się budowę 1 sali (na obszarze rewitalizowanym) oraz budowę 1 sztucznego lodowiska. Cel zamierza się osiągnąć do 2010r.</p>	<p>Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach.</p> <p>Budowa sztucznego lodowiska.</p>
4.	<p>Ograniczenia przestrzenne dla rozwoju miasta oraz brak właściwego zagospodarowania przestrzeni objętych ochroną konserwatorską, o znaczeniu historycznym.</p>	<p>Rewitalizacja zabytkowych kwartałów i obiektów miasta poprzez właściwe zagospodarowanie przestrzeni objętych ochroną konserwatorską, co wpłynie na poprawę estetyki przestrzeni miejskiej. Planuje się zagospodarowanie Traktu dworcowego do końca 2012.</p>	<p>Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską- Trakt dworcowy Etap I- plac przed dworcem Etap II- ul. Sienkiewicza.</p>
5.	<p>Brak projektów zagospodarowania terenów zieleni w mieście.</p> <p>Zły stan istniejących terenów zieleni miejskiej (w tym również niezadawalający stan zdrowotny drzewostanu w zabytkowym parku).</p>	<p>Rewitalizacja zabytkowych kwartałów i obiektów miasta oraz zabytkowego parku we współpracy z Instytutem Warzywnictwa oraz Instytutem Sadownictwa i Kwaciarstwa, jako przedsięwzięcie wpływające na poprawę turystyki i rekreacji w mieście poprzez ożywienie cennych terenów zielonych. Wielotorowe działania realizujące projekt planuje się zakończyć w 2015r.</p>	<p>Rewaloryzacja zabytkowego parku Etap I- opracowanie dokumentacji Etap II- rewaloryzacja układu wodnego Etap III- rewaloryzacja układu przestrzennego parku Etap IV- rewaloryzacja nasadzeń roślinnych i małej architektury.</p>

6.	Zaniedbania w zakresie remontów i modernizacji fragmentów przestrzeni miejskiej, istotnych dla rozwoju turystyki.	Planuje się podjąć działania mające na celu uporządkowanie, wyremontowanie i rewaloryzację przestrzeni miejskiej, by podnieść atrakcyjność turystyczną Skierniewic. Planuje się wykonać trakt spacerowy, łączący Rynek staromiejski z terenami powojskowymi, o dużym znaczeniu historycznym.	Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym- Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojkowych.
7.	Wymagająca rozbudowy infrastruktura techniczna na terenach powojkowych, której stan (lub brak) hamuje rozwój i ożywienie tej części miasta.	Likwidacja niedoborów, rozwój i poprawa standardu usług infrastruktury technicznej, w tym wykonanie w 2009r. 631 m kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego jako czynnik ożywienia terenów powojkowych.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego.
8.	Brak boisk sportowych oraz innych miejsc aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży	Poprawa warunków wypoczynku uczniów poprzez modernizację i budowę boisk przyszkolnych wraz z terenami zieleni. Boisko na obszarze rewitalizowanym zamierza się zbudować w 2009r.	Moje boisko- Orlik 2012.
Sfera gospodarcza			
9.	Niedostateczne wyposażenie oferty turystycznej miasta Brak opracowanego i wdrożonego systemu informacji i promocji turystycznej, co ogranicza rozwój gospodarczy, w szczególności turystykę.	Celem jest podnoszenie dostępności i jakości świadczonych usług turystycznych poprzez budowę 1 punktu informacji turystycznej w roku 2009.	Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku.
10.	Zły stan techniczny sieci dróg, szczególnie o strategicznym znaczeniu dla miasta, który hamuje rozwój gospodarczy i spowalnia tempo inwestowania.	Poprawa stanu technicznego sieci drogowej w Skierniewicach, szczególnie dróg o znaczeniu strategicznym, poprzez przebudowę istniejącej drogi – mostu na rzece Łupii do roku 2011.	Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.

Strefa społeczna			
11.	<p>wskaźnik: Liczba osób korzystająca z zasiłków pomocy społecznej określający kryterium wysokiego poziomu ubóstwa i wykluczenia.</p> <p>wskaźnik: Przestępstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich, określający kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa.</p> <p>wskaźnik: Starzenie się społeczeństwa określający kryterium niekorzystnych trendów demograficznych.</p>	<p>Celem projektu jest osiągnięcie sukcesów edukacyjnych i wzrost aktywności zawodowej młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz rodziny zastępcze, oraz zwiększenie potencjału społeczno – zawodowego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z terenu miasta Skierniewice/. Cel zamierza się osiągnąć poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zajęcia uzupełniające i poszerzające wiedzę w zakresie języków obcych; • Przeszkolenie w zakresie nabycia umiejętności podstaw obsługi komputera; • Szkolenie w zakresie nabycia umiejętności opieki nad ludźmi starszymi- jako odpowiedź na zapotrzebowanie wykwalifikowanych osób w dobie starzenia się społeczeństwa; • Wsparcie psychologiczne; • Doradztwo zawodowe. <p>Realizacja celu wpłynie na wzrost aktywności zawodowej ok. 12-15 osób zagrożonych wykluczeniem rocznie. Działania podejmowane będą do roku 2013.</p>	<p>„Edukacja – szansa na przyszłość”.</p>

12.	Wyalienowanie społeczne mniejszości romskiej oraz stopniowe pogarszanie się warunków życia mniejszości.	<p>Celem działań jest polepszenie warunków życia ok. 20 rodzin romskich do roku 2013 poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zniwelowanie różnic między społecznością romską a resztą społeczeństwa; • Poprawa warunków mieszkaniowych poprzez montaż lub wymianę drzwi zewnętrznych i wewnętrznych, okien oraz wyposażenia sanitarnego; • Umożliwienie polepszenia sytuacji bytowej służy realizacji innych celów takich jak: edukacja, sytuacja zdrowotna. 	<p>„Dofinansowanie do remontów mieszkań” obejmującego rodziny romskie zamieszkałe na terenie miasta Skierniewice w ramach realizacji zadań objętych <i>Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce</i> .</p>
-----	---	---	--

VII.5. Kryteria wyboru projektów pilotażowych i kolejność realizacji działań

Kryteria wyboru projektów

Wybór zadań inwestycyjnych planowanych do realizacji na rewitalizowanym obszarze przeprowadzono w dwóch etapach:

Etap I – w oparciu o analizę SWOT według poniższych kryteriów:

Mocne strony

1. Sfinansowanie przedsięwzięcia jest realne;
2. Przedsięwzięcie ma szansę wsparcia z funduszy UE;
3. Przedsięwzięcie generuje nowe miejsca pracy;
4. Przedsięwzięcie posiada znaczącą akceptację społeczną;
5. Przedsięwzięcie dodatnio wpływa na ochronę środowiska;
6. Przedsięwzięcie podnosi walory regionu;
7. Przedsięwzięcie rozwiązuje istotne problemy społeczne.

Słabe strony

1. Brak realnego projektu finansowego;
2. Słabe dopasowanie do priorytetów funduszy strukturalnych;
3. Mały wpływ na likwidację bezrobocia;
4. Słaby wynik analizy finansowej przedsięwzięcia;
5. Mały wpływ na rozwiązywanie problemów społecznych;
6. Negatywne oddziaływanie na środowisko;
7. Negatywna ocena społeczna przedsięwzięcia.

Etap II - Do dalszej oceny dopuszczono wyłącznie projekty posiadające co najmniej neutralny wynik analizy SWOT.

Dla celów hierarchizacji zadań i potrzeb w zakresie inwestycji gminnych wprowadzono kwantyfikację zadań w oparciu o poniższą skalę punktową:

1. Wpływ na rozwój gospodarczy i nowe miejsca pracy

a. nie wpływa = 0

b. tworzy więcej niż 5 miejsc pracy lub warunki dla późniejszych inwestycji = 5

c. generuje 10 nowych miejsc pracy lub podnosi atrakcyjność inwestycyjną gminy = 12

2. Wpływa na rozwój edukacyjny, poziom zdrowia i sportu

a. nie wpływa = 0

b. wpływa na poprawę istniejącej sytuacji = 3

c. wprowadza nowe możliwości i nową jakość = 6

3. Wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców

a. brak wpływu = 0

b. poprawia bezpieczeństwo = 3

c. wprowadza nową jakość w poziom bezpieczeństwa = 6

4. Zgodność ze strategią miasta/powiatu oraz priorytetami RPO i PO KL

a. niezgodne = 0

b. zgodne ze strategią albo priorytetem UE = 3

c. zgodne ze strategią i priorytetami UE = 6

5. Wpływ na środowisko naturalne

a. ujemny = -3

b. neutralny = 0

c. dodatni = 3

6. Wpływa na poprawę wizerunku miasta

a. nie wpływa = 0

b. ma słaby wpływ = 1

c. wpływa w sposób istotny = 3

7. Wpływa na budżet

a. negatywnie, istnieje konieczność finansowania po zakończeniu inwestycji = -3

b. neutralnie = 0

c. dodatnio (podnosi dochody budżetu) = 3

8. Możliwość finansowania poza budżetem

a. kredyt niskoprocentowany (dofinansowanie zwrotne) = 1

b. dotacja z funduszy < 50% = 3

c. dotacja 50-75% = 6

9. Stopień zaawansowania inwestycji

a. nowa w fazie koncepcji lub planu wstępnego = 0

b. udokumentowana w części (studium wykonalności, projekt) = 1

c. zaawansowana (kolejny etap) = 3

Dokonawszy oceny projektów według powyższych kryteriów stworzono listę rankingową planowanych zadań. Jako pilotażowy projekt wybrano „Ożywienie społeczno-gospodarcze północno- wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojсковych w Skierniewicach”, będący najważniejszą, kluczową dla rewitalizacji obszaru inwestycją.

Zadania rewitalizacyjne planowane w ramach PO KL wskazano na podstawie wniosków wyciągniętych z diagnozy obszaru wsparcia. Tworząc programy „miękkie”, miano na względzie m.in.:

- Poziom ubóstwa,
- Poziom wykształcenia mieszkańców,
- Stopień ich wyalienowania, zagrożenia wykluczeniem.

Kolejność realizacji działań jest trudna do określenia, ponieważ część z nich będzie realizowana w dłuższym horyzoncie czasowym, część będzie rozciągnięta w czasie. Zestawienie czasowo- finansowe znajduje się w punkcie „Plan finansowy realizacji na lata 2009-2015.”

VII.6. Oczekiwane wskaźniki efektów realizacji LPR

Realizacja każdego z planowanych projektów wiąże się z założeniem osiągnięcia planowanych wskaźników.

Poniżej przedstawiono zestaw planowanych wskaźników osiągnięć dla każdego z zadań planowanych do realizacji na rewitalizowanym obszarze.

Tab.25. Zestaw zadań do realizacji na rewitalizowanym obszarze.

VI.1. RPO WŁ	
Zadanie	Planowane wskaźniki osiągnięć
Ożywienie społeczno- gospodarcze północno- wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojсковych w Skierniewicach.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba obiektów, które uzyskały nowe funkcje w wyniku rewitalizacji: 4 szt.; - Pow. budynków poddana rewitalizacji – 23 312,00 m²; - Wzrost liczby zatrudnionych osób: 20; - Wzrost liczby studentów : do 1730 (2013r.); - Wzrost liczby kierunków studiów: 4; - Wzrost liczby miejsc laboratoryjnych : 100.
Zadania planowane do realizacji ze wsparciem w ramach pozostałych działań RPO WŁ	
Zadanie	Planowane wskaźniki osiągnięć
Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba obiektów objętych termomodernizacją (na obszarze rewitalizowanym)- 1; - Zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną- wielkość określona zostanie na podstawie audytu energetycznego; - Poprawa stanu środowiska naturalnego.
Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych sal gimnastycznych (na obszarze rewitalizowanym)- 1; - Liczba uczniów szkoły, bezpośrednio korzystających z wybudowanej sali- ok.660.
Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską- Trakt dworcowy Etap I- plac przed dworcem Etap II- ul. Sienkiewicza.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zagospodarowanych placów- 1; - Długość przebudowanej drogi- określona na podstawie projektu, ok. 400m.

<p>Rewaloryzacja zabytkowego parku Etap I- opracowanie dokumentacji Etap II- rewitalizacja układu wodnego Etap III- rewitalizacja układu przestrzennego parku Etap IV- rewitalizacja nasadzeń roślinnych i małej architektury.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba opracowanych dokumentacji rewitalizacji- 1 kpl.; - Liczba zrewitalizowanych układów wodnych- 1; - Liczba zrewitalizowanych układów przestrzennych parku- 1.
<p>Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba obiektów infrastruktury technicznej, przebudowanych w ramach projektu- 1; - Długość przebudowanej drogi – 30m.
Zadania planowane do realizacji ze wsparciem w ramach PO KL	
Zadanie	Planowane wskaźniki osiągnięć
<p>„Edukacja – szansa na przyszłość”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób, które zostały objęte projektem:12-15; - Liczba godzin wsparcia psychologicznego- 40 h; - Liczba godzin doradztwa zawodowego- 48 h; - Liczba godzin szkolenia – opiekun osób starszych- 120h.
Pozostałe zadania planowane do realizacji (ze środków własnych lub innych, w przypadku pojawienia się możliwości dofinansowanie)	
Zadanie	Planowane wskaźniki osiągnięć
<p>„Dofinansowanie do remontów mieszkań”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba rodzin objętych projektem- 20.
<p>Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym- Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojkowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Długość przebudowanej drogi- ok. 600m.
<p>Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej- 631m, - Długość wybudowanych przykanalików – 295,5m.
<p>Budowa sztucznego lodowiska.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych obiektów- sztucznych lodowisk- 1; - Powierzchnia wybudowanego obiektu- ok. 600m².
<p>Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych, utworzonych punktów informacji turystycznej- 1; - Liczba turystów korzystających z usług punktu informacji- na dzień dzisiejszy trudna do określenia.
<p>Moje boisko- Orlik 2012.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych boisk sportowych (na obszarze rewitalizowanym)- 1; - Liczba osób korzystających z wybudowanego obiektu- liczba trudna do oszacowania na etapie konstruowania LPR.

VIII. Planowane działania w latach 2009-2015 na obszarze rewitalizowanym

Niniejszy rozdział został poświęcony charakterystyce zadań planowanych do realizacji na rewitalizowanym obszarze. W kolejnych podpunktach zawarto zestawienie planowanych zadań przestrzennych, gospodarczych i społecznych ze wskazaniem czasu ich realizacji, podmiotów uczestniczących we wdrażaniu oraz nakładów do poniesienia.

Zadania o charakterze społecznym będą mogły starać się o dotację w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, jednak w ramach tego programu nie ma możliwości złożenia wniosku aplikacyjnego o dofinansowanie projektu realizowanego w okresie kilku lat. Wnioski należy składać co roku. Jednak nakłady do poniesienia wskazane w tabeli poniżej ujęto jako nakłady całkowite, przy założeniu realizacji projektów w okresie 6 lat.

Przewiduje się, iż projekty zakładające rewitalizację obszaru Skierniewic, będą realizowane przy współudziale środków zewnętrznych:

1) w ramach działania VI.1 RPO WŁ:

- Ożywienie społeczno- gospodarcze w północno- wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojaskowych w Skierniewicach.

2) w ramach pozostałych działań RPO WŁ:

- Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach;
- Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach;
- Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską-Trakt dworcowy ; Etap I- plac przed dworcem; Etap II- ul. Sienkiewicza;
- Rewaloryzacja zabytkowego parku (Etap I- opracowanie dokumentacji; Etap II- rewaloryzacja układu wodnego; Etap III- rewaloryzacja układu przestrzennego parku, Etap IV- rewaloryzacja nasadzeń roślinnych i małej architektury);
- Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.

3) w ramach działań PO KL:

- „Edukacja – szansa na przyszłość”.

4) pozostałe działania realizowane w ramach LPR:

Dodatkowo przewiduje się realizację innych projektów, które będą finansowane ze środków własnych. W przypadku jednak pojawienia się możliwości aplikowania o środki z EFRR lub dofinansowanie z innych źródeł, Miasto Skierniewice podejmie starania o pozyskanie tych środków. Do projektów tych należą:

- „Dofinansowanie do remontów mieszkań”;
- Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym - Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojaskowych;
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego;
- Budowa sztucznego lodowiska;
- Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku;
- Moje boisko- Orlik 2012.

VIII.1. Planowane działania przestrzenne na obszarze rewitalizowanym**Tab. 25.** Zestawienie działań przestrzennych.

Lp	Nazwa planowanego działania	Czas realizacji	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Nakłady do poniesienia [zł]
1.	Ożywienie społeczno- gospodarcze północno- wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojсковych w Skierniewicach.	2007-2012	Miasto Skierniewice	29 575 904
2.	Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach.	2009	Miasto Skierniewice	600 000
3.	Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach.	2008-2010	Miasto Skierniewice	3 775 000
4.	Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską- Trakt dworcowy Etap I- plac przed dworcem Etap II- ul. Sienkiewicza.	2010-2012	Miasto Skierniewice	12 000 000
5.	Rewaloryzacja zabytkowego parku Etap I- opracowanie dokumentacji Etap II- rewaloryzacja układu wodnego Etap III- rewaloryzacja układu przestrzennego parku Etap IV- rewaloryzacja nasadzeń roślinnych i małej architektury.	2010-2015	Miasto Skierniewice	20 000 000
6.	Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym- Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojсковych.	2014-2015	Miasto Skierniewice	2 500 000
7.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego.	2009	Zakład Wodociągów i Kanalizacji „WOD-KAN”	1 575 000
8.	Budowa sztucznego lodowiska.	2010	Miasto Skierniewice	1 500 000
9.	Moje boisko- Orlik 2012.	2009	Miasto Skierniewice	1 221 334

VIII.2. Planowane działania gospodarcze na obszarze rewitalizowanym

Tab.26. Zestawienie działań gospodarczych.

Lp.	Nazwa planowanego działania	Czas realizacji	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Nakłady do poniesienia ogółem [zł]
1.	Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku.	2009	Miasto Skierniewice	40 000
2.	Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.	2010-2011	Miasto Skierniewice	6 500 000

VIII.3. Planowane działania społeczne na obszarze rewitalizowanym

Tab.27. Zestawienie działań społecznych.

Lp.	Nazwa planowanego działania	Czas realizacji	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu	Nakłady do poniesienia ogółem [zł]
1.	„Edukacja – szansa na przyszłość”.	2009-2013	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	150 000
2.	„Dofinansowanie do remontów mieszkań”.	2010	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	40 000

Tab.28. Wykaz projektów realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji na obszarze wskazanym do rewitalizacji w Skierniewicach.

Działania rewitalizacyjne i restrukturyzacyjne							
Nazwa projektu	Beneficjent	Wartość całkowita projektu [zł]	Źródła finansowania			Okres realizacji projektu	Wskaźniki/ problemy na jakie projekt oddziałuje
			własne	Środki unijne	inne		
VI.1. RPO WŁ							
Ożywienie społeczno-gospodarcze północno-wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojkowych w Skierniewicach.	Miasto Skierniewice	29 575 904	12 134 654	17 441 250,00	-	2007-2012	Niewykorzystanie terenów powojkowych w centralnej części miasta, powodujące zastój społeczno- gospodarczy miasta.
Zadania planowane do realizacji ze wsparciem w ramach pozostałych działań RPO WŁ							
Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach.	Miasto Skierniewice	600 000	90 000	Do 510 000	-	2009	Zwiększające się zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego wskutek wzrastającego zapotrzebowania na energię do ogrzania niezmodernizowanych, nieocieplonych budynków użyteczności publicznej.
Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach.	Miasto Skierniewice	3 775 000	566 250	Do 3 208 750	-	2008-2010	Brak dostatecznej ilości sal gimnastycznych przy niektórych obiektach szkolnych; Niewystarczające zaplecze rekreacyjno- wypoczynkowe,

							umożliwiający aktywny wypoczynek; wskaznik: Przepięstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich , określający kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa.
Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską- Trakt dworcowy Etap I- plac przed dworcem Etap II- ul. Sienkiewicza.	Miasto Skierniewice	12 000 000	1 800 000	Do 10 200 000	-	2010-2012	Ograniczenia przestrzenne dla rozwoju miasta oraz brak właściwego zagospodarowania przestrzeni objętych ochroną konserwatorską, o znaczeniu historycznym.
Rewaloryzacja zabytkowego parku Etap I- opracowanie dokumentacji Etap II- rewaloryzacja układu wodnego Etap III- rewaloryzacja układu przestrzennego parku Etap IV- rewaloryzacja nasadzeń roślinnych i małej architektury.	Miasto Skierniewice	20 000 000	3 000 000	Do 17 000 000	-	2010-2015	Brak projektów zagospodarowania terenów zieleni w mieście, Zły stan istniejących terenów zieleni miejskiej (w tym również niezadowolający stan zdrowotny drzewostanu w zabytkowym parku).
Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.	Miasto Skierniewice	6 500 000	1 625 000	Do 4 875 000	-	2010-2011	Zły stan techniczny sieci dróg, szczególnie o strategicznym znaczeniu dla miasta, który hamuje rozwój gospodarczy i spowalnia tempo inwestowania.

Zadania planowane do realizacji ze wsparciem w ramach PO KL

„Edukacja – szansa na przyszłość”.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	150 000	15 750	134 250	-	2009-2013	<p>wskaźnik: Liczba osób korzystająca z zasiłków pomocy społecznej określający kryterium wysokiego poziomu ubóstwa i wykluczenia.</p> <p>wskaźnik: Przestępstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich, określający kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa.</p> <p>wskaźnik: Starzenie się społeczeństwa określający kryterium niekorzystnych trendów demograficznych.</p>
------------------------------------	---------------------------------	----------------	--------	---------	---	-----------	---

**Pozostałe zadania planowane do realizacji
(ze środków własnych lub innych, w przypadku pojawienia się możliwości dofinansowanie)**

„Dofinansowanie do remontów mieszkań”.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	40 000	8 000	-	32 000	2010	Wyalienowanie społeczne mniejszości romskiej oraz stopniowe pogarszanie się warunków życia mniejszości.
Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym- Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojaskowych.	Miasto Skierniewice	2 500 000	2 500 000	-	-	2014-2015	Zaniedbania w zakresie remontów i modernizacji fragmentów przestrzeni miejskiej, istotnych dla rozwoju turystyki.
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego.	Zakład Wodociągów i Kanalizacji „WOD-KAN”	1 575 000	1 575 000	-	-	2009	Wymagająca rozbudowy infrastruktura techniczna na terenach powojaskowych, której stan (lub brak) hamuje rozwój i ożywienie tej części miasta.

Budowa sztucznego lodowiska.	Miasto Skierniewice	1 500 000	1 500 000	-	-	2010	Niewystarczające zaplecze rekreacyjno- wypoczynkowe, umożliwiające aktywny wypoczynek; wskaźnik: Przepięstwa i wykroczenia, w tym czyny karalne nieletnich, określający kryterium wysokiego poziomu przestępczości i naruszeń prawa.
Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku.	Miasto Skierniewice	40 000	40 000	-	-	2009	Niedostateczne wyposażenie oferty turystycznej miasta Brak opracowanego i wdrożonego systemu informacji i promocji turystycznej, co ogranicza rozwój gospodarczy, w szczególności turystykę.
Moje boisko- Orlik 2012.	Miasto Skierniewice	1 221 334	555 000	-	666 334	2009	Brak boisk sportowych oraz innych miejsc aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży.

IX. Plan finansowy realizacji na lata 2009-2015

Nazwa projektu	Wartość całkowita [zł]	Wartość w poszczególnych latach [zł]								
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ożywienie społeczno- gospodarcze północno-wschodniej części województwa łódzkiego poprzez rewitalizację terenów powojсковych w Skierniewicach.	29 575 904	16 271	768 746	6 157 373	10 342 394	8 755 835	3 535 285			
Budżet JST	12 134 654,00	16 271	189 304	2 201 751	6 132 438	2 369 067	1 225 823			
Budżet Państwa										
Środki UE	17 441 250,00	0	579 442	3 955 622	4 209 956	6 386 768	2 309 462			
Środki prywatne										
Inne										
Termomodernizacja budynków szkolnych w Skierniewicach.	600 000			600 000						
Budżet JST	90 000			90 000						
Budżet Państwa										
Środki UE	510 000			510 000						
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
Budowa sal gimnastycznych przy obiektach szkolnych w Skierniewicach.	3 775 000		75 000	700 000	3 000 000					
Budżet JST	566 250		11 250	105 000	450 000					
Budżet Państwa										

Środki UE	3 208 750		63 750	595 000	2 550 000					
Środki prywatne										
W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.										
Zagospodarowanie przestrzenne obszaru objętego ochroną konserwatorską- Trakt dworcowy Etap I- plac przed dworcem Etap II- ul. Sienkiewicza.	12 000 000				3 100 000	5 100 000	3 800 000			
Budżet JST	1 800 000				465000	765000	570000			
Budżet Państwa										
Środki UE	10 200 000				2635000	4335000	3230000			
Środki prywatne										
W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.										
Rewaloryzacja zabytkowego parku Etap I- opracowanie dokumentacji Etap II- rewaloryzacja układu wodnego Etap III- rewaloryzacja układu przestrzennego parku Etap IV- rewaloryzacja nasadzeń roślinnych i małej architektury.	20 000 000				1200000	5000000	8000000	5800000		
Budżet JST	3 000 000				180000	750000	1200000	870000		
Budżet Państwa										
Środki UE	17 000 000				1020000	4250000	6800000	4930000		
Środki prywatne										
W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.										
Przebudowa istniejącej sieci drogowej- Most na rzece Łupii w ul. 1-go Maja.	6 500 000				500 000	6 000 000				
Budżet JST	1 625 000				125 000	1 500 000				
Budżet Państwa										

Środki UE	4 875 000				375 000	4 500 000				
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
Remont ul. Batorego wraz z przyległym pasem drogowym- Trakt spacerowy wiodący z Rynku do terenów powojaskowych.	2 500 000								500 000	2 000 000
Budżet JST	2 500 000								500 000	2 000 000
Budżet Państwa										
Środki UE										
Środki prywatne										
Inne										
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Batorego.	1 575 000			1 575 000						
Budżet JST	1 575 000			1 575 000						
Budżet Państwa										
Środki UE										
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
Budowa sztucznego lodowiska	1 500 000				1 500 000					
Budżet JST	1 500 000				1 500 000					
Budżet Państwa										
Środki UE										
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
Moje boisko- Orlik 2012.	1 221 334			1 221 334						
Budżet JST	555 000			555 000						

Budżet Państwa	666 334			666 334						
Środki UE										
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
Budowa altany i Punktu Informacji Turystycznej w Rynku.	40 000			40 000						
Budżet JST	40 000			40 000						
Budżet Państwa										
Środki UE										
Środki prywatne										
	W sytuacji pojawienia się możliwości aplikowania o dotację na realizację projektu, Miasto złoży wniosek.									
„Edukacja – szansa na przyszłość”.	150 000			30 000	30 000	30 000	30 000	30 000		
Budżet JST	15 750			3 150	3 150	3 150	3 150	3 150		
Budżet Państwa										
Środki UE	134 250			26 850	26 850	26 850	26 850	26 850		
Środki prywatne										
Inne										
„Dofinansowanie do remontów mieszkań”.	40 000				40 000					
Budżet JST	8 000				8 000					
Budżet Państwa	32 000				32 000					
Środki UE										
Środki prywatne										
Inne										

XI. System wdrażania

System wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji rozpoczyna się od procedury przygotowania niniejszego dokumentu. Nad jego opracowaniem czuwa Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji, na czele z Koordynatorem, który był odpowiedzialny za zbieranie informacji, przygotowanie danych i wyznaczenie obszaru wymagającego rewitalizacji. Zespół Zadaniowy składa się z pracowników Urzędu Miasta Skierniewice, właściwych merytorycznie do przygotowania odpowiednich sekcji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Koordynatorem Zespołu Zadaniowego ds. Rewitalizacji jest Naczelnik Wydziału Rozwoju Gospodarczego. Wraz z całym zespołem Koordynator współpracuje z zainteresowanymi partnerami indywidualnymi i zbiorowymi (ludność) oraz z partnerami instytucjonalnymi i organizacjami społeczno-gospodarczymi, celem ustalenia kierunków działań rewitalizacyjnych, wybrania odpowiednich projektów wdrażających odnowę Miasta.

Po przygotowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji Koordynator rekomenduje go Radzie Miasta do przyjęcia uchwałą.

Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji wraz z Koordynatorem będzie prowadzić monitoring wdrażania LPR oraz jego ocenę. Koordynator czuwać będzie nad prawidłową i terminową realizacją wyznaczonych zadań i projektów.

Proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest postępowaniem kilkietapowym. Wdrażanie rozpoczyna się od przygotowania kompletnych wniosków projektów umieszczonych w zatwierdzonym przez Radę Miejską Programie. Skompletowany przez Beneficjenta wniosek składany jest do instytucji odpowiedzialnej za wybór projektów w danym programie.

Następnym etapem jest realizacja projektów zatwierdzonych do współfinansowania z funduszy strukturalnych zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym oraz pozostałych projektów. Końcowym etapem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie ocena zamierzonych rezultatów poszczególnych projektów.

W miarę potrzeb Lokalny Program Rewitalizacji będzie podlegał systemowi okresowej aktualizacji zgodnie z pojawiającymi się trendami społeczno-ekonomicznymi. Miasto oczekuje na propozycje projektów ze strony potencjalnych beneficjentów środków unijnych, ale również od osób prywatnych zainteresowanych wspomaganie procesu rewitalizacji Skierniewic.

Planując wdrożenie całego Lokalnego Programu Rewitalizacji, należy uwzględnić wąskie gardła procesu, związane z nadmiernym obciążeniem wybranych zasobów przy skoncentrowanych w czasie działaniach, a organizacją terminarza składania wniosków o finansowanie jednocześnie kilku projektów. W przeciwnym razie może to skutkować przeciążeniem zasobów gminy i w konsekwencji blokadą czasową wdrożenia.

XII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Lokalnego Programu Rewitalizacji

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania wiarygodnych informacji finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania projektów, którego celem będzie zapewnienie zgodności realizacji projektów i programu z wcześniej zatwierdzonymi założeniami do jego realizacji. Polegał on będzie na obserwacji procesów rozwoju Skierniewic w celu możliwie szybkiego podejmowania działań, stanowiących reakcję na rozwój powyższych zjawisk.

System monitoringu musi opierać się na efektywnej sprawozdawczości. Samorząd Miasta Skierniewice odpowiada za kreowanie i realizację polityki rozwoju na swoim terenie. Proponuje się więc, aby w oparciu o zaproponowane wskaźniki osiągnięć celu przygotowywane były roczne sprawozdania dotyczące stopnia realizacji podstawowych zadań Lokalnego Programu Rewitalizacji, za które odpowiedzialny będzie Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji na czele z Koordynatorem Zespołu. Materiał ten byłby dla władz miasta podstawą do okresowej oceny i ewentualnej aktualizacji priorytetów i celów rewitalizacji.

Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji jest elementem koniecznym w celu aktywnej realizacji zapisów dokumentu. Umożliwia on stwierdzenie, czy program jest prawidłowo realizowany oraz czy założenia, na których go oparto, nie uległy zmianie. Pozwala poza tym na sprawne i elastyczne reagowanie na zmiany, ograniczając przy tym podejmowanie kroków intuicyjnych.

Monitoring bieżącej realizacji Programu umożliwi porównywanie - w określonym przedziale czasu – rzeczywistych efektów z planami, co pozwoli stwierdzić, czy procesy realizacji zmierzają w sposób optymalny do osiągnięcia założonych celów.

Bazą będą tutaj podstawowe informacje o każdym aktualnie realizowanym przedsięwzięciu, takie jak: stopień zaawansowania inwestycji, ilość przebudowanych obiektów, liczba nowych podmiotów gospodarczych itp. W celu kontynuacji polityki rewitalizacji danych obszarów w mieście Skierniewice, Lokalny Program Rewitalizacji będzie oceniany raz na trzy lata w formie uchwały przyjętej przez Radę Miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem otwartym, tzn. będzie poddawany okresowej aktualizacji w miarę wdrażania kolejnych zadań i realizacji celów. Jednocześnie stworzona będzie możliwość ujmowania nowych zadań, w odpowiedzi na zmieniającą się sytuację społeczno – gospodarczą i przestrzenną miasta.

Na system okresowej analizy, monitorowania i aktualizacji składają się:

- 1) Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji Skierniewic na czele z Koordynatorem
- 2) Partnerzy:
  - partnerzy indywidualni i zbiorowi (ludność),
  - partnerzy (organizacje) społeczno- gospodarczy,
  - partnerzy (podmioty) instytucjonalni.
- 3) określone informacje- przebieg i kolejność realizacji poszczególnych zadań w określonym przedziale czasu
- 4) analiza osiągniętych w danym okresie wskaźników, podczas:
  - spotkań zespołu koordynacyjnego,
  - spotkań zespołu koordynacyjnego z partnerami wg określonego harmonogramu.

Komunikacja społeczna

Zasadniczym celem komunikacji społecznej jest uzyskanie partycypacji społeczności lokalnej w procesie rewitalizacji, jej aktywnego udziału w programowaniu, decyzjach oraz odpowiedzialności i finansowaniu.

Komunikacja społeczna ma zapewnić partnerom programu;

- dostęp do informacji na temat celów i problemów rewitalizacji,
- pobudzić ich do wdrożenia własnych opinii,
- nawiązać porozumienie pomiędzy partnerami procesu rewitalizacji a Zespołem Zadaniowym ds. Rewitalizacji.

Podstawą partycypacji jest informacja, wymieniana pomiędzy partnerami a Zespołem Zadaniowym w procesie komunikacji społecznej, zorganizowanej w sprawny system. Informowaniu w procesie komunikacji społecznej ma wyjaśnić mieszkańcom korzyści płynące z procesu rewitalizacji w zamian za tymczasowe zakłócenie normalnego rytmu życia i określony wysiłek, także finansowy.

Na system komunikacji społecznej składają się;

- 1) podmiot inicjujący sposób komunikowania się - Zespół Zadaniowy ds. rewitalizacji Skierniewic na czele z Koordynatorem;
- 2) podmiot odbierający informacje - przede wszystkim partnerzy indywidualni i zbiorowi, a także pozostali partnerzy;
- 3) określone informacje- wiadomości zapoznające z tematem, o specyficznym tzw. pedagogicznym charakterze, wyjaśniające zagadnienie rewitalizacji (potrzebę realizacji programu):
  - wiadomości z bieżącej realizacji programu,
  - wnioski z monitorowania, oceny i aktualizacji.
- 4) określony sposób komunikowania się:
  - środki komunikacji społecznej bezpośredniej,
  - spotkania mieszkańców z urzędnikami podczas załatwiania spraw,
  - spotkania prezydenta z mieszkańcami w czasie przyjęć interesantów,
  - przesyłki pocztowe,
  - poczta elektroniczna,
  - poczta telefoniczna,
  - środki komunikacji społecznej pośredniej,
  - relacje z dziennikarzami prasy, radia, telewizji (informacja prasowa, konferencja, wywiady),
  - ulotki,
  - biuletyny,
  - informatory,
  - strona internetowa.

System wykorzystywać może:

- dokumentację (uchwały Rady Miasta, ustalenia Zespołu),
- wywiad (bieżące informacje o sytuacji),
- badania sondażowe (określenie grupy badawczej, jej liczebności i struktury),
- wybranie osób do przeprowadzenia badania, wybrane metody badania, informowanie mieszkańców o zamiarze badania, aby znali potrzebę i celowość badania),
- wywiad kwestionariuszowy,

- wywiad telefoniczny,
- ankieta wypełniana przez respondenta.

Sprawność i efektywność działania systemu komunikacji społecznej zależy z jednej strony od zaangażowania, umiejętności, sposobu pozyskiwania, analizowania i oceny informacji od mieszkańców, a z drugiej strony od umiejętności doboru form i środków przekazywania informacji.